”Kevin-fallet”

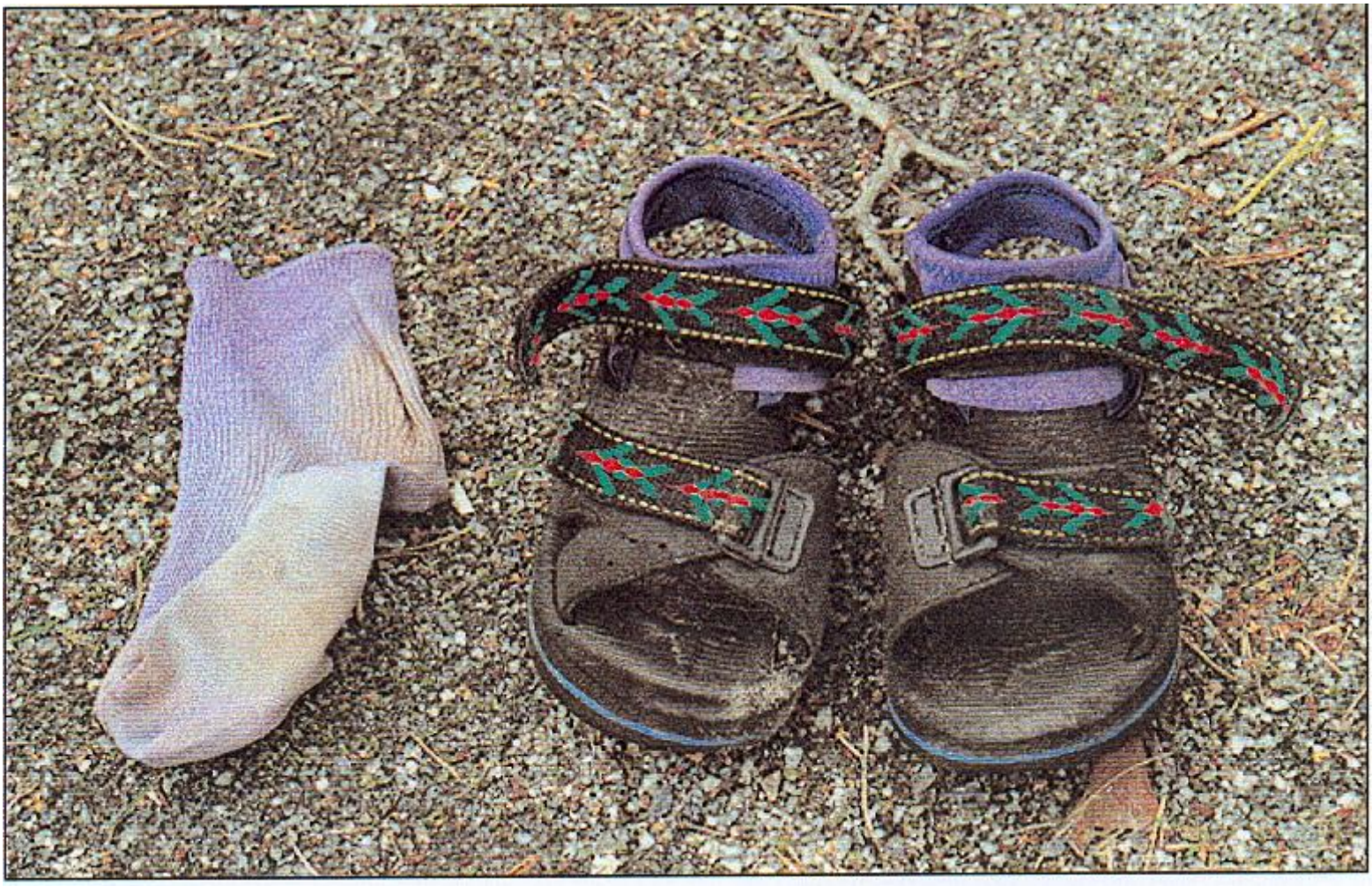

- en redovisning av polisens förundersökning i Arvika hösten 1998

Innehåll

Syfte……. 3
Inledning…… 4
Bakgrund…….. . 7
Söndag 16 augusti 1998……. 7
Måndag 17 augusti 1998…… 10
Fallet Kevin…… 11
Tisdag 18 augusti 1998……. 11
Personal och struktur…….. . 12
Onsdag 19 augusti 1998…….. . 13
Media…… ….. 14
Torsdag 20 augusti 1998…… 15
Spåren…… 16
Fredag 21 augusti 1998…… 17
Lördag 22 augusti 1998…… 19
Offeranalys…… 20
Barnspåret…… 21
Inga likheter med James och Silje……. 23
Proffshjälp av psykologer…… 24
Samverkan…….. 26
Skolan och kyrkan…… 26
Åklagaren…….. 27
Bristande kunskap om barn inom polisen…… 27
Justitiedepartementet…….. 28
Psykiatrin och sociala myndigheter…….. 29
Unikt samarbete…… 31
Svårare samarbeta inom polisen…… 33
Ge barnen tid!……….. 36
Lita på varandras kunskap…… .. 38
Hjälp barnen berätta…….. 39
Kontroversiell vallning av små barn…… 40
Familjen fick en chans…….. 42
Sanningen…… 43
Traumatiskt för hela familjen…… 44
Ingen lek……. 44
Avslutat fall…… 45
Avslutningen…… 47
Debriefing…… 47
Snabbrepetition…….. 48
Ökat självförtroende…….. 49
Empati och vrede……. 50
Olika grader av bevis……52
Förklaringar till lösningen av Kevin-fallet…… 55
Arvika…….. 55
Förundersökningsledaren…… 55
Samhällsansvar…… 56
Till slut…det kommer att hända igen……. 57
Frågor att studera vidare ……... 57
Bilagor……. 59

Syfte

Söndagen den 16 augusti 1998 upptäcktes fyraårige Kevins kropp på en lastpall vid Glafsfjordens strand i Arvika. Det man inledningsvis trodde vara ett drunkningstillbud, visade sig vara ett mord. Den lille pojken hade kvävts till döds. Ett ytterst komplicerat polisarbete inleddes.

Uppdragets inriktning och begränsning är att särskilt belysa:
- utredningsarbetets organisation och strategi
- upplevda brister vid tillämpning av rättsregler och annan författning
- samverkan med övriga rättsvårdande myndigheter
- samverkan med sociala myndigheter, sjukvård och skolväsende
- samverkan med och ianspråktagande av externkompetens
- samverkan med åklagare samt
- polisorganisationens kompetens före, under och efter händelsen

Uppdraget har utförts av närpolischef Rolf Sandberg, Arvika, i samarbete med frilansjournalisten och statsvetaren Nina Hjelmgren, NICA Production, som sammanställt redovisningen. Arbetet med redovisningen inleddes 6 december 1999 och avslutades 24 februari 2000. Nina Hjelmgren har under sekretess haft full insyn i utredningsarbetet. Redovisningen är baserad på erfarenheter gjorda hos de som arbetade med ”Kevin-fallet” i Arvika.

Rolf Sandberg och Nina Hjelmgren har gemensamt planerat arbetet med redovisningen. Med hänsyn tagen till tids- och omfångsbegränsningar, valdes några av dem som ingick i utredningsarbetet vid polisen ut för personliga samtal som bandades och skrevs ut. Gruppen bestod av inspektörer och kommissarier, ordningspolis, förhörsledare, utredare, kriminaltekniker, spaningschef och förundersökningsledare.

Polisen i Arvika sökte kunskap utanför den egna organisationen och samverkade i utredningsarbetet med socialtjänsten i Arvika, psykiatrin i Karlstad och Arvika samt psykologisk forskning vid Stockholms universitet. Det har aldrig tidigare ägt rum på ett liknande sätt. Deras erfarenheter av att aktivt ingå i en polisutredning finns också dokumenterade i redovisningen, baserade på personliga samtal som ovan.

Dessutom ligger en mängd dokument som underlag till redovisningen. Dit hör; organisationsplan, förhör, undersökningsprotokoll, planering under utredningen, flödesscheman, brev från myndigheter och allmänhet, tidningsartiklar etc.

Ambitionen med redovisningen är att engagera var och en som läser den att på ett aktivt sätt öka rättsväsendets kompetens och beredskap inför nya händelser. Vi hoppas att redovisningen väcker både tanke och eftertanke.

Texten kan flyttas något vid tryck. Inga ändringar får göras i innehållet. © NICA Production 2000

Inledning

Det hade varit en usel sommar, men söndagen den 16 augusti 1998 sken solen från en klarblå himmel över Arvika. Många var ute och njöt den sista sommarlovsdagen. Några svalkade sig i Glafsfjorden, ett och annat barn som inte fick gå dit utan sina föräldrar, hoppade trots förbudet i vattnet.

Curt Nilsson, inspektör vid Arvikapolisen, hade haft fyra veckors semester. Han tog det lugnt den här dagen och förberedde sig för att börja arbeta igen på måndagsmorgonen.

Rolf Sandberg, då biträdande chef för Länskriminalen i Karlstad – nu närpolischef i Arvika - var ute och spelade golf.

Kenth Gustafsson, ordningspolis vid Arvikapolisen, cyklade hemifrån stadsdelen Dottevik ca kl 16.45 för att hinna till arbetet kl 17.00.

Ingen anade att den här dagen skulle bli en av de mest plågsamma i svensk rättshistoria.

På kvällen gick larmet. Kommunikationscentralen, KC, larmades av SOS kl 21.31. Drunkningstillbud vid Glafsfjorden i stadsdelen Dottevik ett par kilometer från centrala Arvika. Ambulansen hade larmats redan kl 21.22 och var på väg till sjukhuset när poliserna Kenth Gustafsson och Mats Berlin mötte den.

När ambulansen kommit till platsen, hade mormodern suttit med sitt barnbarn inlindad i en tröja och försökt rädda honom genom mun-mot-mun metoden. Upplivningsförsöken fortsatte i ambulansen och på sjukhuset. Ingen misstanke om brott förelåg.

En fyraårig pojke hade hittats av sin morfar, liggande på en lastpall i vassen. Kvar vid stranden stod chockade släktingar. Poliserna körde dem till sjukhuset.

Anhöriga anlände till sjukhuset. Polispatrullen försökte ta reda på varför pojken hamnat i vassen. Ingen visste, ingen hade saknat den lille pojken förrän senare på kvällen.

När upplivningsförsöken på sjukhuset upphörde, hämtade patrullen en kamera för att fotografera pojkens döda kropp, som bar spår av skador runt halsen och underlivet. Polispatrullen åkte ut och spärrade av platsen där han hittades. Trots att ingen brottsmisstanke förelåg, kände patrullen på sig att något inte stämde.

Innan Kenth Gustafsson slutade sitt pass tidigt på måndagsmorgonen, passerade han sin chef, Curt Nilsson, för att vädra oron över drunkningstillbudet. Curt Nilsson kontaktade Rättsmedicin i Linköping och biträdande chefen för Länskriminalen i Värmland. Det beslutades att skicka kroppen för utvidgad rättsmedicinsk obduktion samma dag. Men transporten försenades och personalen hann gå hem innan kroppen anlände.

Tidigt tisdag morgon ringde professor Rammer från Rättsmedicin i Linköping. Pojken har dött genom kvävning. Skadorna på kroppen var resultatet av sexuellt övergrepp, enligt den första undersökningen.

Kevins död var ingen olycka. Den lille pojken hade bragts om livet.

Larmet gick, inte enbart i Arvika utan i hela Värmland.

Den nya, hittills oanvända, organisationen för grova brott i Värmland aktiverades. Rolf Sandberg, biträdande chef på Länskriminalen i Karlstad med ansvar för den operativa delen, tog enligt den nya planen ansvaret som

förundersökningsledare. Han slängde sig i en bil och var strax efter kl 10.00 i Arvika.

Det första spåret pekade mot att man jagade en pedofil. Före lunch fanns en struktur på arbetet. Det var ett övertygande spår, baserat på den preliminära rapporten från Rättsmedicin och iakttagelser som visade att pedofiler funnits runt Kevin den aktuella dagen. Det var bråttom. Det hade redan gått 1,5 dygn sedan Kevins kropp hittats i vassen.

Men polisen kom ingen vart. Det var tyst. Ohyggligt tyst. Ingen visste något, ingen hade sett något; trots att Kevin dödats utomhus i närheten av lekplatser en ovanligt vacker sommardag. Många människor måste ha varit ute då.

Polisen lockades in på villospår. Av barn som inte tordes berätta att de varit nere vid sjön, eftersom de inte fick det för sina föräldrar. Av föräldrar som inte visste var deras barn varit och var rädda för att de på något sätt var inblandade. Av vuxna som äntligen fick uppmärksamhet och kunde berätta vad som helst för lite uppmärksamhet från polis eller media.

Olika rykten tog fart i Arvika. När pedofilspåret var som hetast, var polisen rädd att den så kallade mobben skulle ta saken i egna händer och ge sig på kända pedofiler. Andra rykten handlade om invandrare. Det fanns svenskar som var övertygade om att utländska medborgare låg bakom Kevins död. Vad skulle hända om främlingsfientliga svenskar började ofreda människor med utländsk härkomst? Det var viktigt att dämpa eventuell hysteri.

Ganska snart intensifierade polisen arbetet på det man kom att kalla barnspåret. Det hade nästan bara varit barn ute i området där Kevin hittades. I närheten finns både lekplats och fotbollsplan. Barnen som lekte där borde åtminstone ha sett något. Men det skulle dröja länge innan någon berättade sanningen; polisen upplevde det som att många av barnen ljög om allt möjligt.

Fallet Kevin väckte uppmärksamhet i hela Sverige. I Arvika kände man samhällets krav på ett svar. Justitiedepartementet ringde varje dag för att informera sig, oroliga för vad som låg dolt bakom folkhemmets dörr. Valet nalkades, oppositionen skulle kunna utnyttja situationen. Men så snart valet var genomfört, slutade justitiedepartementet att höra av sig.

Polisen i Arvika stötte på många för dem ovanliga situationer. Aldrig förr hade man förhört så många barn, som man dessutom upplevde som lögnare. I samband med förhören upptäcktes sociala problem, emellanåt även svåra trauman. Ett unikt samarbete inleddes på ett tidigt stadium mellan polisen, socialförvaltningen och barnpsykologer i utredningen av Kevin-fallet. De kom in i utredningen på ett naturligt sätt när Kevins femårige kompis efter en knapp vecka berättade att han hade sett mördaren. En barnpsykolog och familjeterapeut kopplades in direkt. Samarbetet mellan polisen, de sociala myndigheterna och barnpsykologerna blev tätt och präglades av ödmjukhet.

Det skulle dröja länge innan den lille femårige pojken berättade vad som verkligen hade hänt. Polisen sökte hjälp av olika organisationer och personer med klinisk kunskap om barns beteende, professor Sven-Åke Christianson vid Stockholms Universitet kom att bli mycket betydande för utredningen. När han hade tittat igenom en del förhör som hållits med femåringen och hans två år äldre bror, fastslog han tämligen omedelbart att det kunde vara så att pojkarna hade

både kännedom om och delaktighet i Kevins död, även om han också ansåg det möjligt att de hittade på allting. Hur tar man till sig sådan information; att så små barn kanske är mördare? Den helt osannolika informationen fick de inblandade i förundersökningen i Arvika. Enligt professor Christianson skulle det kunna dröja flera månader innan pojkarna skulle berätta sanningen. Och det skulle de endast göra under förutsättning att de kände sig trygga.

Polisen i Arvika hanterade en exceptionell situation. Aldrig förr hade man i Sverige haft med så unga gärningsmän att göra. Ingen visste egentligen vad de skulle göra. Hur förhör man barn? Vad säger Rättegångsbalken? Var vuxna inblandade? I Arvika förhörde man samma barn flera gånger. Hur skulle man hantera Rättegångsbalken kontra Lagen om Unga Lagöverträdare, LUL? Måste man inte vara helt säker på sin sak innan man delger ett litet barn misstanke om att barnet begått ett mord? I Rättegångsbalken finns verktygen att samla bevis, som exempelvis fingeravtryck; möjligheterna att använda dessa verktyg är begränsade i LUL. Hur skulle man tillgodose samhällets krav på ett svar om man inte fullt ut kunde samla bevis? I vilket skede skulle åklagaren ta över förundersökningen? Vad skulle hända med inblandade och samhället om polisen inte löste fallet med vem som mördade fyraårige Kevin?

I Arvika hade man redan inlett ett avgörande samarbete med de sociala myndigheterna och barnpsykologer. **Det krävdes oerhört mycket tålamod för att komma framåt**. Ett tålamod som inte alla chefer på Länspolisen i Karlstad hade, utan åtskilliga gånger stressade utredningen i Arvika genom att ifrågasätta deras arbete. Skulle de inte bli färdiga snart? Med Länspolismästarens stöd lyckades man komma framåt i det tidvis mycket frustrerande utredningsarbetet.

I Arvika fortsatte tålmodigt det känsliga arbetet med att hitta lösningen till Kevins död. Gemensamt hittade man personer, platser och situationer att bygga upp ett förtroende med Kevins femårige kamrat och hans två år äldre bror.

De två bröderna hade tillsammans dödat Kevin.

Det var ingen lek.

Det var mord.

Pojkarna hade redan samma kväll sprungit hem och berättat för sina föräldrar att Kevin låg vid vattnet, men föräldrarna avfärdade pojkarnas berättelse och åkte och fiskade med vänner.

Den 2 november 1998 avslutades fallet Kevin för polisens del. Man hade då hållit 1300 förhör med 482 personer. Chefsåklagaren beslöt att lägga ned förundersökningen. Samhället hade fått ett svar. En femåring och hans sjuårige storebror hade mördat en fyraårig pojke.

Fallet Kevin är unikt i Sverige. De erfarenheter som gjordes i förundersökningen likaså. Hittills har man i Arvika inte känt att det finns något större intresse från samhället i övrigt att ta del av de erfarenheterna. Kanske tror man att det inte kommer att hända igen i Sverige. Förhoppningen är att denna redovisning ska engagera fler till att studera några av de frågor som polisen stötte på i Kevin-fallet. En av de mer angelägna frågorna handlar om hur polisen ska förses med större kunskap gällande barns beteende.

Ur polisens undersökningsprotokoll

Bakgrund

Söndag 16 augusti 1998

Kenth Gustafsson, ordningspolis i Arvika, cyklade längs Glafsfjorden som namnet till trots är en sjö. Klockan visade 16.45 på söndagseftermiddagen, Kenth började kl 17.00 och hade jour senare på natten. Vädret den här sommaren hade varit uselt, men nu sken solen från en klarblå himmel, många njöt av värmen den sista dagen på sommarlovet. Kenth passerade Dottevikssskolan där hans barn gått och fotbollsplanen där de brukade leka. Men de hade blivit stora och nu var det andra barn som var ute och lekte.

Kenth tänkte inte på något särskilt när han cyklade till polisstation. Han såg ingenting särskilt som fångade hans uppmärksamhet, ingenting som stoppade honom på vägen. Efteråt har han om och om igen ältat bilderna som mötte honom den här dagen på väg till arbetet; om det inte fanns något där som han borde ha sett. Han klandrar sig själv för att han inte lagt märke till hur några småpojkar buffat på varandra vid fotbollsplanen. Kenth hade förmodligen redan cyklat förbi när pojkarna stötte på varandra vid fotbollsplanen.

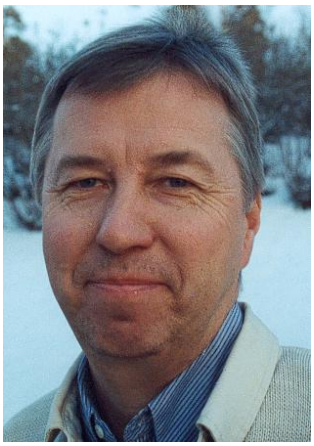

Inspektör Kenth Gustafsson

Det var en ganska lugn kväll. Kenth och hans kollega Mats Berlin var på polisstationen i Arvika när larmet gick på kommunikationscentralen, KC, i Karlstad kl 21.31. Drunkningstillbud vid Dottevikssskolan. De kom snabbt iväg. Eftersom Kenth bor i Dottevik, hittar han i området. På vägen förberedde sig patrullen mentalt. Drunkningstillbud kan innebära olika saker; att de kanske skulle behöva rädda liv om de kom först till platsen. De var där på sex-sju minuter. De visste inte exakt vart de skulle, men mötte en del människor som pekade ned mot sjön.

Ambulansen hade larmats först, redan kl 21.22. När ambulansmännen kom till platsen, hade pojkens mormor suttit med den lilla kroppen invirad i en tröja och försökt rädda honom med mun-mot-mun metoden. Ambulansmännen fortsatte upplivningsförsöken, först på platsen och sedan i ambulansen på väg till sjukhuset.

Polispatrullen mötte ambulansen på vägen. Kvar vid Glafsfjordens strand var pojkens mamma och morföräldrar. De var chockade och erbjöds skjuts till sjukhuset av poliserna, som då inte visste hur allvarligt det var för pojken. Stämningen i bilen var tryckt. Kenth försökte prata lite, men fick bara veta att det var morfadern som hittat den lille pojken på en pall ute i vassen.

På sjukhuset pågick upplivningsförsöken länge. Det var en lång väntan. Flera släktingar hade kommit dit, även den lille pojkens storasyster. Kenth och hans kollega försökte prata lite med de anhöriga till pojken, som var fyra år, och ställde fler frågor till framför allt morfadern. Han berättade att de hade börjat leta efter pojken när modern runt kl 20.30 inte visste var han var. 45 minuter senare fann morfadern den lille pojkens kropp i sjön på en lastpall ute i vassen. Vattnet var ganska grunt, bara ca 30 centimeter, de bar över pojkens kropp till stranden, började upplivningsförsök och tillkallade ambulans.

Kenth blev fundersam. Ingen kunde berätta när den lille pojken hade varit synlig senast, det var någon gång sent på eftermiddagen, men ingen hade riktig vetskap. Patrullen stannade kvar på sjukhuset, ”det är ju inte så ofta som man är på drunkning med barn”, som Kenth uttrycker det. De stannade för att stötta anhöriga och prata med sjukhuspersonalen.

Strax efter kl 23 hade sjukhuspersonalen avslutat upplivningsförsöken. Sorgen grep alla. Poliser blir vana vid att se död. Men ingen kan vänjas vid att se barn som kommit till skada. Det finns ingen yrkessköld i världen som hjälper någon att skaka av sig de upplevelserna.

Kenth hade sett ett drunknat barn förut och påmindes den sena augustinatten om en riktigt otäck historia som levt med honom starkt i ett par år; den gången handlade det om en liten pojke i åtta-nioårs åldern som var på semesterresa med sin föräldrar i Eda, norr om Arvika. De hade tagit en kort paus vid en campingplats, föräldrarna lagade mat och pojken, som inte kunde simma, gick ned till bryggan vid sjön. Han hoppade i. Och drunknade.

Kenth försökte göra samma sak nu som då; hjälpa de anhöriga. Han och hans kollega tyckte fortfarande att det var besynnerligt att ingen kunde redogöra för var den lille pojken hade varit efter 16-17-tiden. Eftersom Kenth själv bor där, visste han att många känner varandra i Dottevik och kanske litat på varandra, levt i tron att pojken var trygg och därför inte letat. Men visst var det klockor som ringde. Morfaderns uppgifter om hur han hittat pojken på en lastpall ett par meter ut i vattnet förbryllade också. ”Kan barn ha lekt och blivit rädda och sprungit därifrån?” Även om det var jobbigt, ville Kenth se pojkens kropp.

Den lille fyraårige pojkens kropp bar spår av skador på halsens framsida och runt underlivet. Hur hade de uppstått? Kan han ha legat och skavt mot lastpallen? Patrullen hade aldrig sett kroppen på lastpallen i vattnet, de hade mött ambulansen på vägen. Trots att det officiellt fortfarande handlade om ett drunkningstillbud, åkte Kenth till stationen för att hämta kameran och fotografera pojkens kropp på sjukhuset.

Sedan ringde han befälet i Karlstad och sa: ”det här ser inte bra ut”. I det läget hade han behövt rådfråga en kriminalare, men ingen fanns i tjänst så dags i Värmland. Det är Kenth mycket kritisk till. Han kände inte att hans kunskaper och erfarenheter räckte till. Tillsammans med vakthavande befäl i Karlstad beslöts att patrullen skulle återvända till platsen där pojkens kropp hittats och spärra av området. De letade sig fram i mörkret för första gången vid den aktuella platsen, sommarnatten hade då blivit så sen att de fick använda ficklampa.

Klockan började närma sig tre på morgonen. Patrullen hade jour i tre kommuner och var beredda på att åka på något annat. Åter på stationen fortsatte de att avrapportera. Med tanke på att skolan skulle börja igen på måndag morgonen, skrev Kenth en lapp: **En patrull SKALL vara på plats vid avspärrningen kl 7!** Han kontrollerade nästa morgon att de tagit honom på allvar.

På vägen hem till Dottevik cyklade Kenth ned till sin kollega, som bevakade den avspärrade platsen nere vid sjön, och berättade vad han upplevt under natten. När de stod där och pratade, kom några skolbarn och berättade att de bakom en röd bod hittat några saker som de överlämnade till poliserna.

Det visade sig senare vara fyraårige Kevins skor med kardborrband och en strumpa.

Lastpallen där Kevin upptäcktes

Måndag 17 augusti 1998

Inspektör Curt Nilsson skulle börja arbeta igen efter fyra veckors semester. Därför var han uppe tidigt den här måndagsmorgonen. På lokalradion hörde han nyheten kl 6.30 att en liten pojke anträffats drunknad i Arvika. Curt trodde att han visste vad som väntade honom; rutinen för olycksfall av det här slaget är att ordna obduktion i Linköping och lite andra uppgifter.

Curt var förundersökningsledare i närpolisområdet Arvika. När han kom till arbetet en timme senare, möttes han av patrullen som arbetat under natten. De var väldigt osäkra på om det verkligen var en drunkningsolycka. Förutom hur skadorna uppstått, kunde de inte förstå hur pojken kunnat drunkna när han låg uppe på en lastpall i relativt grunt vatten.

Inspektör Curt Nilsson

Curt tittade på bilderna som Kenth Gustafsson tagit på sjukhuset och ringde till professor Rammer vid Rättsmedicinska Institutet i Linköping. Professor Rammer trodde inte att skadorna uppkommit genom att kroppen legat och rört sig i vågskvalpet på lastpallen och ville att den skickades så fort som möjligt för obduktion samma dag. Men transporten krånglade och professor Rammer hann gå hem innan Kevins kropp anlände till Linköping.

Curt ringde också till Rolf Sandberg på förmiddagen, då biträdande chef för Länskriminalen i Värmland med ansvar för operativa frågor. De pratade om vad som eventuellt kunde vara på gång, trodde nog fortfarande på en olycka men bestämde att begära utvidgad rättsmedicinsk obduktion och att skicka tekniker till platsen – det hade de inte gjort om de varit övertygade om att det var en drunkningsolycka.

Teknikerna började med att utöka avgränsningen där Kevin hittats. ”Det är det som är så svårt med brottsplatser utomhus; att ta till ordentliga avspärrningar” säger Dahn Rööhs som tillsammans med sin kollega Leif Malm från tekniska roteln vid Länskriminalen i Karlstad åkte upp till Arvika på eftermiddagen. En hel del människor hade rört sig i området. Inte bara ambulanspersonalen, poliser och de anhöriga som hittat Kevin på lastpallen i vassen, utan mängder av nyfikna barn och vuxna som gått ner till stranden för att titta redan samma kväll. Olika rykten florerade redan. Ett gick ut på att Kevin fått en planka i huvudet, ramlat i vattnet och drunknat. Skolan ligger alldeles i närheten. Självfallet pratade barnen om det som hänt kvällen innan och många elever hade passat på att gå ned till sjön på rasterna och titta. Det var omöjligt att göra några som helst fotavtryck. Men Dahn och hans kollega fick skorna och strumpan som barn hittat bakom boden.

Fallet Kevin

Tisdag 18 augusti 1998

Någon minut efter klockan åtta på morgonen ringde professor Rammer till Curt Nilsson i Arvika.

Kevin hade inte drunknat. Den lille pojken hade kvävts. Det ser man genom att lyfta på ögonlocken, vilket kanske läkaren i Arvika borde ha gjort. Då hade han upptäckt samma sak som professor Rammer; att det fanns tydliga blödningar på ögonvitorna vilket uppkommer då offret kvävts eller strypts. Professorn Rammer hade även noterat andra indikationer, vilket innebar att han befarade att pojken kunde varit sexuellt utnyttjad eller rentav våldtagen. En stund senare nåddes Rolf Sandberg av samma information och lovade att vara i Arvika om en timme.

Enligt den organisationsplan för grova brott som togs fram i Värmland 1997 går biträdande chef för Länskriminalen med ansvar för operativa frågor in som förundersökningsledare.

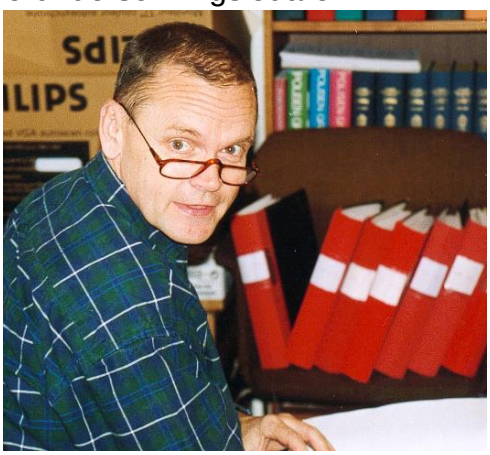

Kriminalinspektör Sture Nilsson

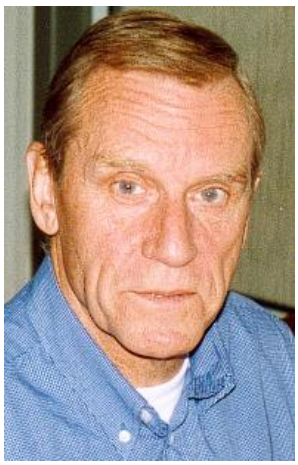

Krininsp Henry Nilsson

Rolf Sandberg började ringa från bilen på väg från Karlstad för att samla styrkorna. Med i bilen fanns Henry Nilsson, en av Värmlands mest erfarna våldsutredare och hans bror Sture som är registrator.

Till den nya organisationsplanen finns underrättelsetjänst inbyggd, och telefonen ringde även på Kriminalunderrättelsetjänsten, KUT:en, straxt efter förmiddagskaffet. Rolf Sandberg, som tagit fram organisationsplanen –97, ville ha med underrättelsetjänsten som objektiv del i utredningsarbetet. Nu bad han Kent Hällström kolla ingripandemeddelanden, IM, sexuella förbrytare och anmälningar. Vilket de gjorde, inte bara i Arvika, utan hela Mellansverige.

Plan –97 (skisser över delar av organisationen i bilaga 1) hade aldrig varit i kraft. Rolf bad Curt att ta fram planen ur pärmen och kopiera den i flera ex till dess att han kom.

Fram till 1997 hade Arvika varit en egen polismyndighet med de begränsade resurser det innebär. Ett litet distrikt av Arvikas storlek, då 45 personer – nu 27, skulle tidigare vända sig direkt till Rikskriminalen i Stockholm som anlände med sin organisation, lokala befattningshavare sattes in i vissa roller som stöd. Nu

hade man en ny länsorganisation som skulle testas för första gången. Det innebar en mindre revolution för Arvikas polisverksamhet, som plötsligt bestod av ytterligare runt 15 personer. Och ett logistiskt dilemma. Var skulle de sitta?

Kl 10.15 hölls det första sammanträdet och förundersökningen av Kevin-fallet i Arvika inleddes. Hälften av den nya organisationen var enligt planen i stort sett klar före lunch. Rolf Sandberg gick in som förundersökningsledare och chefen i Arvika, Curt Nilsson, blev biträdande förundersökningsledare och spaningschef.

Nu gällde det att hinna ifatt. Gärningsmannen hade redan ett och ett halvt dygns försprång.

Enligt rättsläkarens första utlåtande, pekade mycket på att Kevins skador uppstått genom sexuella övergrepp – att man jagade en pedofil – ordet våldtäkt hade även nämnts. Det gällde att ta reda på så många detaljer som möjligt. Husrannsakan utfördes hemma hos Kevin. Anhöriga och sjukhuspersonal hördes. Tillgänglig personal skickades ut på dörrknackning Teknikerna finkammade det avspärrade området; letade efter ölburkar, kroppsvätskor, godispapper, allt. Dykare sökte vattnet runt lastpallen och bryggan.

Personal och struktur

Rolf Sandberg såg över vilken typ av personal han behövde.

Eftersom brottet handlade om våld mot ett litet barn, gällde det att hitta personer ”som inte har för mycket i bagaget”. Han letade efter personer med ”stort känslomässigt liv i sig”, som han uttryckte det. Det var uppenbart att utredningen skulle bli känslig och där passar t ex inga machomänniskor in; ”personer som är för egocentrerade, saknar förmåga att arbeta i grupp, tycker det mesta är oväsentligt och har ingen uthållighet”. Han valde poliser som både kan visa empati och social kompetens när de möter människor och som står ut med varandras fel och brister under pressade förhållanden. I praktiken hade han vid tidigare tillfällen upplevt hur en enda person kunde förstöra arbetet i en grupp och bestämde att detta inte fick hända i den här utredningen, som kom att bli den första enligt den nya organisationsplanen från 1997 för utredning av grova brott i Värmland.

Kommisarie Rolf Sandberg

Han ville att det skulle fungera, visa att det går att leda arbete genom processtyrning där var och en tar ett stort individuellt ansvar i det gemensamma arbetet med hänsyn till varandra. Alla klarar inte en sådan arbetsform, utan vill arbeta utifrån direktiv inom sitt avgränsade, väl synliga område. Rolf Sandberg tänkte inte tillåta att fel kombination människor förstörde arbetet.

Det gällde att hitta strukturen i arbetet så fort som möjligt. En nyhet för utredning av grova brott i Värmland var att underrättelsetjänsten var direkt knuten till förundersökningen inom samma organisation. Den delen av arbetet ligger annars under Rikskriminalen och ingår i deras organisation när de kommer till platsen. Nu ingick underrättelsetjänsten i den lokala organisationen. Underrättelsetjänsten arbetar förutsättningslöst med all information som kommer in; lägger in informationen i flödesscheman för att se vilka luckor som finns genom att parallellköra all information med kartläggningar av personer och platser. De arbetar även fram en offerprofil, vilket också var något nytt. I vanliga fall vänder man sig till gärningsmannaprofilgruppen på Rikskriminalen, vilket man förvisso också gjorde i Arvika.

I den nya organisationsplanen för grova brott i Värmland skulle brottet lösas med hjälp av personer från orten med god lokalkännedom tillsamman med personal från länet och experter från Rikskriminalen. De olika personerna kompletterar varandra utifrån de funktioner som behövs enligt organisationen. Traditionellt kan polisens arbete upplevas som aningen ad-hoc betonat – när något inträffar lyfter en chef blicken för att se vilka som finns tillgängliga att skicka ut istället för att utgå från en plan och kalla in dem som lämpar sig bäst för den uppkomna situationen. Rolf Sandberg är bandyspelare och återkommer ofta till jämförelser med en idrottsplan. ” Man kan ju inte bara stå vid en plan och se vilka som dyker upp för match. Man måste bilda ett lag av personer som ställer upp på träningarna och kan spela tillsammans. De olika deltagarna måste veta sina olika positioner och framför allt – spela mot ett gemensamt mål.”

Det var, milt uttryckt, aningen rörigt på polisstationen i Arvika de första dagarna. Ett logistiskt kaos rådde. Personalen som ingick i förundersökningen placerades där det fanns stol och bord – bl a i arrestlokaler. Den ordinarie verksamheten vid polisen i Arvika löpte parallellt och underligt nog fungerade arbetet utan större komplikationer. I polishuset fanns en stängd korridor med tomma rum, utrymme som man inte behövt. Efter förhandlingar med hyresvärden om ett nytt kontrakt öppnades korridoren för att bli arbetsplats till de som arbetade med Kevin-fallet.

Onsdag 19 augusti 1998

De första dörrknackningarna som polisen genomförde bland grannar och boende i Dottevik var inte tillräckligt bra. Rolf Sandberg uppfattades säkerligen som petig när han de första dagarna ständigt skickade ut poliser för att komplettera informationen de fått fram vid dörrknackningarna. Det var av avgörande vikt att få reda på så mycket som möjligt, han klistrade åtskilliga gula lappar på protokollen som lämnades till registratorn. Irriterat försökte han förklara vikten av att få fram varje iakttagen rörelse i området - att det inte räckte med att fråga om någon sett något.

Tillsammans med underrättelsetjänsten gjordes en dörrknackningsmall. Det gällde att alla hade samma typ av information med sig tillbaka, information som kunde användas till underlag för flödesscheman och kartläggningar. En rad

detaljerade frågor ställdes Signalement på den hörde. Var och när såg ni NN senast? Egna förehavanden den aktuella tiden? Det gällde att få samtliga inblandade att inte ta lättvindigt på dörrknackning, utan att se dörrknackning som ett viktigt förhör i ett grovt brottmål.

Den här dagen fick man veta att minst sex personer i Dottevik hade hört skrik vid 18-tiden. En kvinna uppgav att hon trodde en annan kvinna blev misshandlad och stängde dörren då hon tyckte det lät så otäckt. Endast en person tog bilen och åkte hemifrån för att försöka se varifrån skriket kom, men hittade ingenting och åkte hem igen.

Man öppnade tipstelefon och förundersökningsbas, FU-bas, för att samla all information. Underrättelsetjänsten fanns nu på plats i Arvika, Kent Hällström placerades i ett gammalt valv. Att ett visst logistiskt kaos rådde besvärade honom inte nämnvärt, ”jag brukar klistra papper på väggarna, så de var bra med valvet utan fönster”. Han och hans kollegor hade med sig bärbara datorer. De var inte kompatibla med programmet man använde i Arvika för registrering i FU-basen; de plockade ut vad de behövde och lade in det i sina program, vilket tog lite tid. De grundläggande frågorna var; hur ska vi systematisera informationen? Hur ska vi få fram hypoteser för omfall – om man kört fast i ett spår, hur ska man då lägga upp ett nytt? Underrättelsetjänsten, KUT:en, arbetade från början med flera hypoteser som de var ensamma om att känna till, för att inte påverka de andra i förundersökningen som delades in att arbeta på olika spår.

Kriminalinspektör Kent Hällström

När man funderade över hur informationen skulle systematiseras, kände man på registratorssidan att man behövde avancerad hjälp för att fylla sin funktion i den nya organisationen. För första gången skulle olika typer av information köras parallellt i olika databaser. Därför kontaktades Rikskriminalen med en begäran om att kriminalkommissarie Dag Andersson skulle förstärka arbetet i Arvika.

Curt Nilsson hade redan på måndagen kontaktat socialförvaltningen. Han brukade ringa Leif Nyström, chef på barn- och familjeenheten, för att utväxla tankar och funderingar. Det hade han gjort då misstanken infunnit sig, att Kevins död kanske inte var en olyckshändelse. Socialförvaltningen var med andra ord förberedd och inkallade kommunens krisgrupp, den sk Posom-gruppen (psykiskt och socialt omhändertagande), på onsdagseftermiddagen.

Media

Spaningarna efter Kevins mördare gick in på det andra dygnet.

Förundersökningsledaren ville inte hamna i den situationen, att han läste om utredningen han ledde i Expressen eller Aftonbladet. Redan på onsdags-

morgonens första möte, eller utsättning, informerades personalen om att Rolf Sandberg tog ansvaret för informationen om Kevin-fallet och höll i kontakterna med media. Han ville täppa till alla eventuella läckor och dessutom skydda sin personal. Ryktesspridningen var redan i full gång. Rolf Sandberg såg i ett scenario framför sig hur hysteri kunde leda till att situationen urartade; han var oroad över att fler människor skulle fara illa. Han bestämde sig för att överhuvudtaget vara ytterst återhållsam med information, även internt.

Alla var inte överens med honom om tystnaden. All personal i Arvika brukade vara informerade om arbetet som bedrivs vid den lokala polisen. Plötsligt hade de flesta ingen aning om vad som hände i den mest uppseendeväckande utredning man varit med om. Alla i Arvika - grannar, arbetskamrater, i skolan, på bussen, på Konsum och ICA - pratade om fallet. På polisstationen i Arvika kände några sig till en början utanför. Men Rolf Sandberg ville ha det så – han ville inte att lösryckt information skulle spridas. Han bestämde att hålla presskonferens varje dag kl 10. När han arbetade i Karlstad, kom alltid journalisterna tillsammans vid samma tidpunkt för att få samma information. Av erfarenhet hade han lärt sig att det var bäst så; om någon annan fick avvikande information, riskerade han att de andra skulle vända sig i misstroende mot honom. Det var betydligt gynnsammare att ha journalister med sig än mot sig. Om de inte får vad de är ute efter, jagar de själva, utanför förundersökningsledarens kontroll.

En begäran sändes till den relativt nya gärningsmannaprofilgruppen, GMP-gruppen, på Rikspolisen om biträde med brottsanalys. (Svaret kom först den 8 oktober 1998.)

Inför den första presskonferensen var Rolf Sandberg mycket oroad, osäker på vad han skulle säga, hur han skulle lägga upp informationen. Det var ett ytterst känsligt läge. Rättsläkaren hade i sin preliminära rapport sagt att Kevin kvävts till döds och varit utsatt för sexuellt våld. Det fanns ingenting i den inledande tekniska bevisningen som styrkte detta; man hittade ingen sperma någonstans, inte ens i Kevins kläder, som däremot var fulla av sand. Teknikerna var från början ytterst tveksamma till pedofilspåret. Men enligt den information som fanns kvarstod faktum; ett litet barn var kanske våldtaget och strypt. Vad skulle hända om polisen gick ut med den informationen? Rolf Sandberg föreställde sig hur skräcken spreds, hur barn låstes in och pedofiler misshandlades till döds därför att mobben tog ut sina egna offer. Men vad skulle hända om han inte sa någonting? Om han mörkade? Och ett barn till blir våldtaget eller strypt? Och polisen hade kanske vetat om det… Rolf Sandberg valde att lägga sig mitt emellan; Kevin var bragd om livet och sexuellt utnyttjad.

Torsdag 20 augusti 1998

Nyheten om att Kevin bragds om livet och varit sexuellt utnyttjad slog ned som en mediebomb i Sverige.

Från och med den här dagen kom trycket från allmänheten via pressen att öka avsevärt på utredningen. Samhället krävde ett svar.

Att hitta struktur är direkt avgörande i Rolf Sandbergs arbete. Han är genuint utled på polisens oproffessionella arbetsmetoder. Han tycker polisarbetet ofta saknar struktur enligt vilken man arbetar metodiskt för att samla in material till analys. Rolf Sandberg hade arbetat fram organisationsplanen för grova brott i Värmland som nu testades för första gången. Den fungerade relativt väl. Han hade en struktur att stå på i utredningsarbetet. Utredarna i de olika spåren och underrättelsetjänsten kunde parallellt, oberoende av varandra, analysera information som registrerats. Istället för att se vilka som fanns tillgängliga när brottet inträffat, eller ringa Rikskriminalen i Stockholm, fyllde han de olika funktionerna i planen med personal som han omsorgsfullt valde ut. Till en början hade han svårt att få loss personal – de ansågs behövas till annat. Han var därför tvungen att börja med att dela upp dem i ojämna grupper som kom att förändras, när han lade upp de olika spåren han ville att de skulle arbeta med.

Spåren

På den tredje dagen, lade man upp tre tydliga spår att arbeta efter. De var:
***** Pedofilspåret
***** Anhörigspåret
***** Barnspåret
Pedofilspåret - mycket pekade i inledningsskedet mot pedofilspåret. Flera pedofiler hade setts tillsammans med Kevin den aktuella dagen, en känd pedofil hade till och med hållit honom i handen då de gick över en gata. Man visste att en av pedofilerna hade fotograferat barn och aldrig kunde krama ett barn utan att begå övergrepp. Det fanns dokumenterade pedofiler som bodde i Dottevik. (En av dem kom senare att dömas till 5 års fängelse då det visat sig att han utsatt en 3-åring för sexuellt våld.)
Anhörigspåret öppnades av den enkla anledningen att grovt brott ofta förekommer bland människor som känner varandra i en välkänd miljö. Av statistik och erfarenhet vet man att gärningsmän ofta finns i bekantskapskretsen. Det är ytterst ovanligt att små barn utanför hemmet utsätts för våldsbrott som orsakar döden.

Barnspåret öppnades på Rolf Sandbergs intuition när han lade samman bilder av lekplats, vatten, området, skadebilden etc.

Kriminalkommissarie Dag Andersson anlände torsdag eftermiddag. Han kom att bli en betydande och uppskattad tillgång. Under tiden som han byggde upp registratorsfunktionen, fick personalen i Arvika tillgång till den bästa tänkbara utbildningen på området. ”Registrering går ut på att hitta uppslag; registrera vilka som lämnat uppgifter och hur händelsen ligger i tid. Alla kan inte läsa allt material och ingen kan hålla reda på all information – fyra pärmar går kanske att

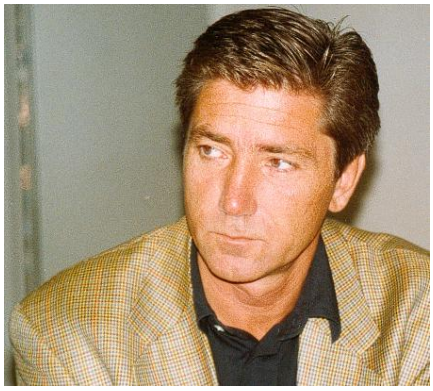
Kriminalkommisarie Dag Andersson

hålla reda på i huvudet. De som inte suttit i stora utredningar förstår inte att man ganska snart tappar kontrollen över informationen som dessutom blir gammal om man inte ligger i fas," understryker Dag. De som arbetade med registrering av all information var översköljda av arbete. Det gällde att komma ifatt – att komma i fas. "Personalen i Arvika var otroligt bra" konstaterar Dag Andersson.

Journalister började strömma till Arvika. Hittills hade endast lokala media bevakat fallet. Nu dök alla nationella medier också upp. Även från Norge kom journalister. Man hörde även av sig från USA, Storbritannien, Tyskland, Colombia osv.

Olle Eriksson på Expressen bor i Karlstad men arbetar i Stockholm. Han åkte till Arvika torsdag eftermiddag och tog genast kontakt med Kevins mamma och mormor. Det kom att bli en daglig rutin, att först gå på polisens presskonferens kl 10 och sedan dricka kaffe hos Kevins släkt en timme senare. Olle kom att fylla en viktig social funktion. Nej, han satt inte hos familjen för att få dem att berätta så mycket som möjligt. Olle Eriksson är en erfaren journalist med själslig integritet och förmåga till empati. Dottevik hade blivit ett "Djävulens bostadsområde", som Olle uttrycker det. Hemska rykten låg som minor överallt, färdiga att brisera. Endast 100 meter från Kevins mammas bostad bodde en pedofil som inte vågade gå ut; han var rädd att stämningen skulle piskas upp så att man, i bästa fall, började kasta sten på hans fönster, och i värsta fall, misshandla honom. Ett rykte gjorde gällande att Kevins morföräldrar, som sörjde sitt barnbarn, varit berusade. När de upplevde en rubrik i en Göteborgstidning som kränkande, ringde de till Olle. Han blev den ende journalist som de släppte in i sitt privata hem. Olle fick ofta veta saker som han lät bli att publicera av omsorg och respekt gentemot Kevins familj och de barn som så småningom kom att bli högaktuella i den fortsatta polisutredningen.

Olle Eriksson irriterade Rolf Sandberg genom att hitta egna källor. Han hade relativt god överblick och följde utredningen från sin horisont. Det är olagligt att efterforska källor, men Rolf Sandberg täppte till ännu mer kring utredningen. Det var uppenbart att det trots allt fanns läckor. Olle visste den här dagen att en stor grupp barn fanns bland de misstänkta, trots att informationen från polisen kretsade kring pedofilspåret. Men Olle tog också sitt samhällsansvar, och behandlade informationen med största försiktighet.

Fredag 21 augusti 1998

Trots att pedofilspåret dominerade, blev barnspåret allt intressantare.
När man analyserade förhören, flödesscheman och kartläggningar av både platser och personer, utkristalliserades ganska snart åtta pojkar som blev intressanta. I förhör kunde man konstatera att pojkarna varit nära mordplatsen den aktuella dagen. Rolf Sandberg behövde förstärka gruppen med personer som hade erfarenhet av att förhöra barn.

Länskriminalen i Karlstad kunde inte avvara mer personal, Arvika fick först åtta av deras 38 utredare men två återtogs då de ansågs behövas till annat. Man vände sig till andra polismyndigheter i länet. I Eda norr om Arvika fanns bland

andra Ingrid Harrysson som Rolf Sandberg kände till sedan tidigare. Ingrid har lång erfarenhet av barn i samband med utredningar om sexuella övergrepp och förstärkte gruppen i Arvika.

Teknikerna fortsatte att finkamma brottsplatsen. Man hade hittills konstaterat att mordplatsen inte var densamma som fyndplatsen. Kevins skor och en strumpa hade hittats bakom en röd bod. Där hittade teknikerna också en pinne, en avbruten gren, som man fick avtryck från insidan av en barnhand på och säkrade hårstrån från. Man vet inte om de tillhört Kevin; det togs aldrig fingeravtryck eller hår för DNA på honom. Kevin hade sand i underkläderna, enda stället det fanns sand i närheten var vid den röda boden. På gångstigen från boden ned till fyndplatsen, det är ca 30 m, fann de fluorescerande fibrer från klädesplagg som kan ha tillhört en gärningsman. Man upptäckte dock inga släpspår, varken på marken eller på Kevins kropp, det fanns inga överhudsavskrapningar. Teknikerna avfärdade på ett tidigt stadium pedofilspåret, de trodde inte att en pedofil lagt kroppen helt öppen på en lastpall i vassen utan gömt den bättre för att inte bli avslöjad. Däremot konstaterade teknikerna ganska tidigt när de såg märken på den fotograferade kroppen, att Kevin med all sannolikhet blivit kvävd med en pinne; de tror att Kevin kan ha försökt hålla mot trycket av pinnen med insidan av sina händer.

Teknikerna hade finkammat området och det beslöts den här kvällen att avbryta avspärrningens bevakning, avspärrningen skulle dock vara kvar till vidare.

Förundersökningen var inne på sin fjärde dag. Personalen arbetade dygnet runt med att lösa fallet. Pedofilspåret hade varit mycket hett, men inte lett någonstans.

Kevins pappa ringde till Rolf Sandberg. Men det var inte en förundersökningsledare han behövde, utan en psykolog. Rolf hjälpte till med kontakten.

Hela samhället mådde mycket dåligt. Kyrkan hade tillsammans med kommunen inrättat ett gemensamt kriscenter, i Mikaeligården i stadsdelen Dottevik, dit människor kunde komma med sin oro. Från polisens sida besökte Kenth Gustafsson Mikaeligården regelbundet och gav den information man kunde ge från polisens sida för att övertyga invånarna om att man gjorde allt som stod i deras makt för att lösa fallet.

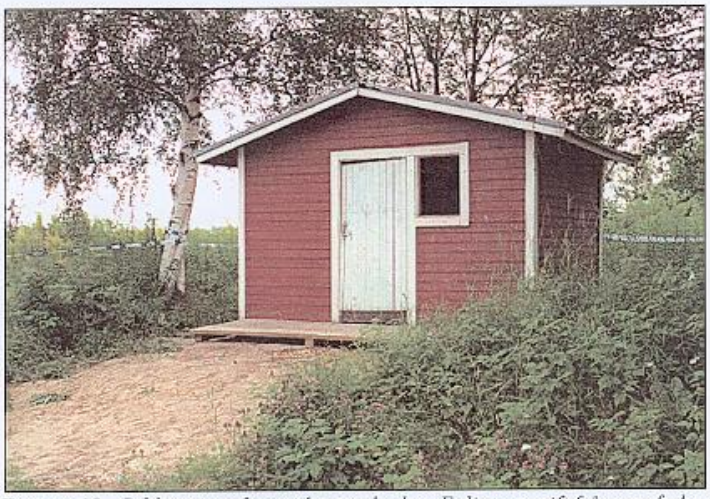

Foto nr 10. *Bilden visar framsidam av boden. Enligt uppgift från morfadern, anträffade han Kevins cykel liggande här i sanden framför boden.*

Lördag 22 augusti 1998

Främlingsfientliga svenskar började höra av sig till polisen i Arvika. Bland tipsen fanns information om att barn med invandrarbakgrund synts tillsammans med Kevin. Rolf Sandberg liknar det vid en mardrömssits. Av signaler att döma från andra svenskar, hoppades några att hitta förklaringen till Kevins död på detta enkla sätt. De behövde inget motiv, det räckte med att peka ut utlänningar.

I ett brev till Rolf Sandberg stod att läsa:

> Bäste hr Sandberg!
> Mordet på Kevin begicks av bosnier. Därav bestraliteten i själva utförandet.
> Föräldrarna har hotat att döda/misshandla sin barn om de erkänner.
> Med vänlig hälsning
> SHT

Hela veckan hade kännetecknats av tystnad. Även de mest erfarna utredarna hade aldrig varit med om det förut. ”Jag har aldrig varit med om något liknande och hoppas att jag inte behöver vara med om det igen” sa Rolf Sandberg och fortsatte: ”Det var fantastiskt konstigt. Det var som en osynlig mur. Ingen människa hade varit på den aktuella platsen den aktuella dagen. Ändå var det den soligaste dagen på hela året. Och när vi började kontrollera alla barnen och föräldrar i området, jag ska inte säga att de ljög, men de undanhöll information som var viktig för oss. Och fick vi information, fick vi kolla upp den uppemot tio gånger, i vanliga fall kanske det räcker med en, två eller tre gånger. Otroligt svår arbetssituation. Vi kom ganska fort fram till att det här kommer att bli en ren utredningsverksamhet, vi kommer inte att få någonting gratis."

Situation var tillräckligt komplicerad. Det var oerhört svårt att lägga pussel av den information som polisen fick fram i förhör med barn; de kunde inte förstå varför de ljög så mycket. Det var uppenbart att polisens kunskaper om barn inte räckte till. Hur skulle de bära sig åt för att dessutom försöka få information från flyktingbarn? Barn som genom egna erfarenheter lärt sig att det är förenat med livsfara att säga något av innehåll till en person i uniform. När de förhördes blev de intressanta eftersom de ljög om allt. Rolf Sandberg kände att de saknade den elementära kunskapen att möta de här barnen på ett trovärdigt sätt. Han påmindes om att polisen saknar kunskap i att möta människor från olika kulturer och bakgrunder och kom att kontakta bland annat Rädda Barnen.

På lördagseftermiddagen ringde föräldrarna till en av Kevins bästa kamrater. Eftersom Kevin hade ringt på deras dörr innan han försvann, hade familjen kontaktats av polisen redan den 18 augusti, men då hade ingen kommit ihåg någonting. Nu ringde pappan; sonen, fem år, och hans storebror, sju år, hade berättat saker som hade med Kevins död att göra.

Ingrid Harrysson fanns nu i Arvika. De små pojkarna kom till polisstationen på eftermiddagen tillsammans med sin pappa och styvmamma. Femåringen, en av Kevins bästa kompisar, berättade att han har sett mördaren döda Kevin med en kniv och sedan sparkat honom i vattnet. Femåringens storebror intygade att hans lillebror berättat för honom hur han sett Kevin dödas.

Den lille femårige pojken bar på vidriga bilder. Vad var det mer han visste, men inte orkade berätta vid det första mötet med polisen i polishuset? Hans pappa och styvmor berättade att han inte vågade sova ensam längre och blivit orolig. Barnpsykolog och familjeterapeut kopplades in för att ta hand om honom och familjen.

Hans sjuårige storebror namngav vid senare förhör en annan utpekad mördare, en pojke här kallad Anders (fingerat namn). Alla pojkar som hette Anders och som befunnit sig i området den aktuella tiden kartlades. Det fanns några stycken. En av dem passade bättre in på gärningsmannaprofilen än de andra; överviktig, glasögon, mobbad och med sexuell störning. Han var svår att få kontakt med, uppfattades som intellektuellt hämmad. Till slut fick en av utredarna åka ut och fiska tillsammans med pojken och en fritidsledare för att skapa en relation. Arbetet med det separata spåret kom att pågå under en längre tid då flera i utredningen var övertygade om att man här funnit gärningsmannen.

Offeranalys

Underrättelsetjänsten, KUT:en vid Länskriminalen i Värmland, var knuten direkt till förundersökningen i Kevin-fallet. Bland det första underrättelsetjänsten gjorde, var en kartläggning av offret. De gjorde en offeranalys, vilket inte gjorts tidigare i en mordutredning i Värmland. Man försökte göra sig en bild av Kevin. Hur var hans liv? På det här sättet sökte man även motivbild. Anhöriga kontaktades, man pratade med grannar, boende i området, personal på dagis, dagmamma osv. Man frågade när man sett Kevin, tillsammans med vem, vad han köpte i affären, om han var ren eller smutsig, vem han brukade vara tillsammans med etc. Kevin var vid den tidpunkten inte bekant för socialförvaltningen.

Bilden av Kevin som underrättelsetjänsten fick fram, påminde mer om en lösdrivande hundvalp än en fyraårig pojke. Han strök runt där det fanns umgänge och mat. Kevin har en äldre syster, de bodde hos sin mamma som studerar på Komvux. Hans pappa bor tillsammans med en ny kvinna och barn i ett annat bostadsområde i Arvika, det hände att han var där vissa helger, men inte ofta. Hans föräldrar separerade innan han föddes, de första åren träffade han knappt sin pappa alls. Kevin dök ofta upp hos morföräldrarna som bodde i närheten. Men Kevin dök också upp i andra familjer, bland annat hemma hos femåringen. Det verkade som om de flesta i området kände Kevin. Kanske sökte han social trygghet som han inte hade hemma eller hittade på gatan? Kanske letade han efter en fadersgestalt. Av obduktionen att döma, fanns det övrigt att önska om hans mathållning; hans tänder var t ex slitna av för mycket Cola. Han var redan känd hos polisen. En bilägare anmälde våren –98 skadegörelse då några barn klättrade upp på hans bil för att åka kana på den, Kevin var ett av barnen. Anmälan nådde inte socialförvaltningen under sommaren. Kevin hade både vänner och ovänner bland gatans barn. Han hade utvecklat ett tämligen vulgärt språkbruk och tvingades skapa sina egna normer. ”Den lille killen hade nog bra självförtroende, han litade nog inte på någon, han litade bara på sig själv”, konstaterar Kent Hällström på KUT:en.

Polisen gjorde även en kartläggning av bostadsområdet Dottevik. Man fann miljöer som var häpnadsväckande. Många barn saknade en social bas som ett hem brukar utgöra och sökte uppenbart gemenskap tillsammans med andra barn istället. De hänvisades till att skapa sitt eget normsystem. Många kom från bräckliga hem med ensamstående föräldrar; det var inte alltid enkelt att göra en traditionell familjebild runt barnen, då många föräldrar skaffat ny partner, kanske nya barn, kanske fortsatt till nästa partner men lämnat kvar barnen, även om det inte var hos en biologisk förälder. Man hittade ett ganska trasigt folkhem med många sköra människor. Dottevik har ett utsatt rykte i Arvika med lägre social status, men är långt ifrån det enda bostadsområdet, vare sig i Arvika eller Sverige, där det bor människor som har svårt att lyckas i det svenska samhället. Förmodligen är många rädda för att deras ojämna kamp ska avslöjas, när de lyckats nå en bit på vägen. Kanske ligger en del av förklaringen till tystnaden poliserna mötte i Dottevik där?

Dottevik ligger vackert vid Glafsfjorden. Enligt historiebeskrivningar finns Dottevik omnämnt före Arvika, här finns en äldre historia som idag till en viss del glöms bort. Människorna i Dottevik bor där. Det finns i stort sett ingen annan anledning till att vara i Dottevik. I närheten av skolan ligger längor med tre-våningshus, det finns cykel- och gångvägar. Miljön ser säkert barnvänlig ut utifrån en karta på ett arkitektkontor. Lite längre bort finns egna hem. Samhället har inte i några större utsträckning investerat i vare sig social utveckling eller kultur. Här finns knappt några arbetsplatser, ingen teater, ingen biograf, vintern 2000 lades den enda affären ned. Vuxna pendlar till arbete någon annanstans, tätorten Arvika ligger några kilometer bort. Barn stannar kvar för att gå i skolan. Det finns en begränsad samverkan mellan barn och vuxna. Barnen leker tillsammans utan sällskap av vuxna. Självfallet är det så, att de flesta människor lever ett respektabelt och tryggt liv. Så även i Dottevik. Men polisen upptäckte i sin kartläggning att det finns oskyddade barn som lever under förhållanden och normer som inga barn borde behöva göra i Sverige idag. Man upptäckte bland annat en sexklubb där små pojkar i åldrarna 7-13 tvingades runka inför de andra som inträdesprov. Man upptäckte hem där bokhyllorna var fulla av grov porr på video som barnen tittade på tillsammans. När man öppnade dörrarna och gläntade in bakom några av de putsade fasaderna, fann man miljöer som man upplevde som direkt skadliga för barnen.

Barnspåret

Efter en vecka började barnspåret utkristalliseras, trots att det mesta verkat peka på pedofilspåret i inledningen av förundersökningen. Man återkom ständigt till samma bild; nästan endast barn hade varit synliga i området den aktuella tiden, ett fåtal vuxna hade varit där. De äldre barnen blev intressantare. Misstanken fanns, att ett helt gäng hetsat varandra. Det fanns även vuxna i barnspåret, som hade vissa likheter mellan anhörigspåret.

Trots det, fortsatte utredningen av de olika spåren, man lade aldrig ner något av dem. Man hade ännu ingen lösning. Underrättelsetjänsten körde dessutom ett förutsättningslöst spår – det kunde ju varit så att man missat något.

Mängder av barn kom att höras. Några hördes i sina hem, men polisen föredrog att de kom till polisstationen, för att bland annat minska föräldrarnas påverkan i förhören. Man jämförde barnens uppgifter och körde både länkningsscheman och kartläggningar mot varandra. När polisen kunde konstatera att barnen troligen hade sådana uppgifter som kunde bidra till att föra utredningen framåt, ansågs det nödvändigt att ta dem till polisstationen.

Det var svårt att få barnen att tala sanning, polisen upplevde att många ljög rent ut. En del barn ljög av den enkla anledningen att de inte fick vara nere vid vattnet för sina föräldrar. Många föräldrar var uppenbart ängsliga över att deras barn på något sätt kunde vara inblandade. Man mötte mycket tragik. En av pojkarna i ett gäng ljög om det mesta. Hans mamma, som hade narkotika-problem, bodde tillsammans med en annan man. Pappan, som pojken bodde hos, trodde att han backat på Kevin med bilen och hamnade på psyket. Två andra pojkar som varit nära brottsplatsen blev mer och mer misstänkta då de ljög alltmer. Det visade sig att de varit i närheten men inte sett eller hört något. En av pojkarna fick psykiatrisk hjälp då det visade sig att han gick i självmordstankar och tänkte hoppa framför tåget.

Många vuxna ljög också, eller lämnade vilseledande information. Polisen lockades in på många sidospår, bland annat av en kvinna bosatt i Stockholm som påstod sig veta vem som lejt Kevins mördare. En annan ung kvinna pekade ut sin dåvarande pojkvän för trolig delaktighet i mordet.

Teknikerna blev överhopade av arbete. Man tog säckvis med kläder i beslag för att se om de kunde matcha fibrer från kläderna. En av svårigheterna var att kläderna ofta hunnits tvättats, inte bara en gång utan flera.

Polisen var ordentligt överraskad av barnens förmåga att uppleva verkligheten på så många olika sätt vid olika tillfällen. Polisen upplevde att barn ljög med utstuderad detaljrikedom. Massor av tid gick till att försöka kartlägga sannolikheter; innan man visste med säkerhet, kunde man inte stryka någonting. För att få klarhet i barnens motsägande uppgifter, kände man sig till slut tvungen att ta in flera barn till förhör samtidigt. Innan man tog in barnen till förhör, kontaktades socialförvaltningen som även denna gång fanns med i planeringen. Eftersom man befarade att alla barnen inte skulle komma till förhör eller att vissa föräldrar kunde tänkas försvåra förhören av barnen, valde man att hämta åtta pojkar efter skolans slut. Rektorerna i de respektive skolorna var informerade dagen innan och de aktuella barnen kallades före skolans slut till rektorsexpeditionerna. Polisen hämtade sedan samtidigt åtta pojkar i civila bilar efter skolan slut: Polisen ville på detta sätt sortera bland vilseledande information från tidigare förhör – man ville få en klar bild av vad barnen faktiskt hade sett för att kunna avfärda eventuell delaktighet. Samtidigt som barnen hämtades, kontaktade man alla föräldrar, som kom till polisstationen. Där fanns också socialarbetare, som kunde fortsätta sitt arbete när förhören var slut. Enligt Rolf Sandberg var de flesta föräldrar samarbetsvilliga och förstod att polisen ville skingra misstankar och få klarhet kring alla vilseledande spår. En pappa höll inte

alls med om den bedömningen och JO-anmälde förundersökningsledarens beslut.

Förhören med Kevins femårige kamrat fortsatte. Han vallades bl a tillsammans med sin pappa på platsen. Men polisen blev bara ännu mer villrådig då pojkens uppgifter ändrade karaktär vid varje möte. Däremot presenterade hans sjuårige storebror en mycket tillförlitlig historia. Han hade aldrig varit nere vid vattnet utan var på lekplatsen en bit därifrån. ”Han berättade en historia som om det hade varit ett mindre brott, hade jag köpt den historien direkt” enligt Rolf Sandberg. Historien var full av detaljer; vilka som varit där, vilken bil han sett och färgen på den. Han namngav flera personer, vilket ledde till att två pojkar, 13 och 14 år gamla, blev misstänkta ett tag.

Förutom socialförvaltningen, kontaktades även barnpsykologerna för att närvara vid förhören med barnen. Kevin-fallet var exceptionellt på många sätt, ett liknande fall hade aldrig tidigare förekommit i Sverige och polisen visste inte hur de skulle göra för att lösa det. Rolf Sandberg sökte därför kunskap runtomkring och kom fram till att både socialassistenter och barnpsykologer kunde vara behjälpliga i förhörsarbetet, både när det gällde barnen och förhörsledarna.

Inga likheter med James och Silje

Polisen i Arvika hittade inga likheter med mordet på Kevin och andra mord, vare sig i Sverige eller någon annanstans.

Rolf Sandberg försökte hitta erfarenheter från utredningarna i Storbritannien respektive Norge där barn mördat barn. Men varken mordet på tvåårige James Bulger i Liverpool 1993 eller femåriga Silje i Trondheim 1994 hade några paralleller med Kevin-fallet i Arvika, förutom att det var barn som mördat barn.

De tre pojkar som mördat Silje 100 meter från hemmet, sprang hem direkt och berättade för sina föräldrar som i sin tur genast kontaktade polisen. Enligt de uppgifter som offentliggjorts, övertog de sociala myndigheterna ärendet direkt och utarbetade individuella behandlingsprogram för pojkarna utan att omhänderta någon av dem.

James Bulgers mördare, två pojkar som var tio år när de lockade med honom från ett köpcentrum till en banvall där han plågades ihjäl, ställdes inför rätta och dömdes som vuxna ett år senare till fängelse på obestämd tid, vilket rätten senare fastslog till åtta år. Europadomstolen för mänskliga rättigheter fastslog i slutet av 1999 att rättegången mot de två pojkarna var orättvis och att de inte skulle ha behövt utsättas för en offentlig rättegång, på samma villkor som vuxna. Europadomstolen kritiserar även det faktum att det var inrikesministern som förlängde straffet till minst 15 år efter en opinionsstorm. Pojkarna sitter på varsin ungdomsanstalt i norra England och flyttas 2001 över till vuxenfängelse.

“Elaka barn ska sitta inne. Snälla barn kan adopteras bort i teve” (DN 3 jan 2000)

Förundersökningsledaren i Kevin-fallet hade varken föräldrar som genast kontaktade polisen för att berätta vad deras barn gjort, som i fallet Silje, eller 38 kameror i ett köpcentrum som fotograferat tvåårige James bli iväglurad när hans mamma var upptagen med att prata med slaktaren. Rolf Sandberg hade bara tystnad. Och efter ett tag mycket motsägande information som var direkt vilseledande.

Proffshjälp av psykologer

Förundersökningen i Kevin-fallet sökte hjälp utanför den egna organisationen. Polisen behövde mer professionell kunskap på området i utredningsarbetet och kontaktade därför barnpsykologer och vittnespsykologer vid olika sjukhus och universitet. En av experterna skulle ha 200.000:- för att läsa några förhörsprotokoll…. Utredningen hade inte den budgeten. Rolf Sandberg lyckades däremot engagera professor Sven-Åke Christianson vid Stockholms Universitet som bland annat skrivit böcker i avancerad förhörsteknik och som anlitats av polisen i en mängd mordutredningar och i utbildningssyfte. Rolf Sandberg hade deltagit i en tio veckors fördjupningskurs i kvalificerad kriminalpolisverksamhet. Där var professor Christianson en av föreläsarna. Sven-Åke Christianson har även forskat i minnen av traumatiska upplevelser i samband med olyckor och brott och arbetar nära bland andra seriemördaren Quick. Man skickade de videofilmade förhören och rekonstruktioner med femåringen och sjuåringen till professor Christianson eftersom de förhören hittills givit mest detaljerad information; femåringen hade till och med uppgivit att han hade sett mördaren.

Mötet med alla barn hade varit slitsamt för personalen som arbetade med Kevin-fallet. Det är känslomässigt svårare att ta till sig att barn kan göra andra barn illa, till och med mörda, jämfört med om gärningsmannen är en vuxen person. Man hade kontinuerlig avrapportering, så kallad debriefing, så att alla skulle orka med.

Mer och mer resurser kom att läggas på barnspåret, särskilt sedan professor Rammer från Rättsmedicin besökt Arvika för att klargöra resultaten av obduktionen av Kevins kropp. När han i den preliminära rapporten hävdat att Kevin varit utsatt för sexuella övergrepp, baserade han det på den vita vätska han såg runt kroppens ändtarm. Vid en närmare undersökning visade det sig att den vätskan var termometersalva som läkaren på sjukhuset i Arvika använt när han skulle mäta kroppstemperaturen för att fastställa ungefärligt tidpunkt för när döden inträffade.

Professor Sven-Åke Christianson kunde utifrån sin kunskap konstatera att barnen hade mer att berätta om själva gärningen. Han kom relativt snabbt fram till att de två bröderna, fem och sju år gamla, inte bara var vittnen utan att det var högst troligt att de på något sätt medverkat i själva brottet.

Det fanns ingen erfarenhet eller litteratur att luta sig mot, men jämfört med andra traumatiska upplevelser för barn skulle det kunna ta flera månader innan barnen började berätta, trodde professor Christianson. Man gjorde jämförelser med när barn bevittnat hur en förälder bragts om livet i hemmet, är utsatt för

övergrepp eller tvingas uppleva våld som krig. Barnen skulle dock inte berätta någonting förrän man lyckats bygga upp en förtroendefull relation med dem – det var grundförutsättningen. Även om de vill, kan inte barn berätta om det inte finns någon erfarenhet av att berätta om sina känslor.

Hur skulle det gå till? Rättegångsbalken säger att man helst ska höra barn endast en gång. Måste man inte träffa ett barn flera gånger för att kunna bygga upp tillit? Hur skulle man egentligen bygga upp förtroende och trygga miljöer? Var fanns de miljöerna? Hur skapar man en relation? Hur hämtar man en femåring till förhör? När är det oetiskt att höra barn? Hur länge kan man höra barn? Vad orkar ett barn? Hur långt kan man gå innan ett barn far illa?

Ingen visste egentligen.

Det enda samtliga inblandade med arbetet i Kevin-fallet visste var att de måste göra allt för att hjälpas åt och lösa det här. **Det kom att bli ett unikt samarbete i Arvika mellan poliser, socialarbetare och psykologer i förundersöknings-arbetet.**

Bilden visar en närbild på de två pinnarna och stenen som anträffades bakom boden. Ur polisens undersökningsprotokoll.

Samverkan

I Arvika kommunicerar de sociala myndigheterna och polisen med varandra till vardags. Man känner varandra. Därför var det naturligt för Curt på polisen att ringa till Leif på socialen när man kände att något inte stämde kring drunknings-tillbudet med den lille pojken. Leif lyssnade och kontaktade kommunens krisgrupp. Arbetet med att förbereda samhället var redan igång.

Var någon annanstans fungerar det så?

Barnpsykiatrin och de sociala myndigheterna sitter i samma hus i centrala Arvika och har sedan flera år ett fungerande samarbete. Polisen har också ingått i det samarbetet vid flera tillfällen, som t ex när det gäller incestärenden. Personer som arbetade nära varandra i förundersökningen utifrån olika funktioner kände varandra väl då de ingått i samrådsgruppen som arbetar med sexuella övergrepp i västra distriktet i Värmland. Det finns ett förtroendefullt samarbete mellan polisen, de sociala myndigheter och psykiatrin i Arvika.

Hela Arvika var påverkat av det som inträffat. Oro. Skräck. Rädsla för hysteri. Hur skulle man hantera alla känslor som fanns? En hel del andra instanser kom att samverka under hela utredningen av Kevin-fallet. Dottevikssskolan berördes omedelbart. Platsen där Kevin hittats ligger relativt nära skolan med förskola, låg- och mellanstadium. När barnen kom till sin första skoldag efter sommarlovet, var ryktesspridningen i full gång. De värsta historier florerade om vad som hänt Kevin, som officiellt hade drunknat. Nästa dag blev uppenbart att ett brott låg bakom Kevins död.

Skolan och kyrkan

Många av barnen på skolorna, Dottevikssskolan och Centralskolan med högstadium, skulle komma att dras in i polisutredningen. Skolornas rektorer hölls ständigt informerade. De satt aldrig med i förhören, men fick kontinuerlig information. Man försökte hålla fast vid det vardagliga arbetet i skolan och tog hjälp av så kallad resurspersonal från barn- och ungdomsförvaltningens särskilda kompetenscentrum.

Olika instanser i Arvika, som skola – sociala myndigheter – polisen, kontaktade Rädda Barnen vid olika tillfällen för råd. Rädda Barnen har erfarenheter av att arbeta med barn i traumatiska situationer, även våldsamma. Rädda Barnen är ensamma om att ha en bredare erfarenhet att arbeta med barn som gärningsmän i våldsamma situationer, som t ex krig. Rädda Barnen har också erfarenhet av att arbeta internationellt med barn från olika kulturer.

Många människor kände sorg och förtvivlan över det inträffade. Ett litet oskyddat barn var mördat. Hur kunde detta ske? Mitt bland alla människor en vacker sommardag.

Kyrkan öppnade sina dörrar och kom att spela en viktig roll i sorgearbetet. Polisen fanns med, bl a i Mikaelikyrkan i Dottevik, för att ge den information man kunde. Polisinspektör Kenth Gustafsson, som ingick i patrullen som åkte ut på

drunkningstillbudet och själv bor i Dottevik, hade det svåra uppdraget att informera dem som kom till kyrkan om spaningsarbetet. Förmodligen lugnade det människorna, att höra polisen som också var granne, berätta att man gjorde allt i sin makt för att hitta Kevins mördare.

Åklagaren

Tillsammans med chefsåklagare och biträdande chefsåklagare, beslöts andra dagen, den 19 augusti 1998, att Rolf Sandberg skulle leda förundersökningen av Kevin-fallet. Chefsåklagaren i Värmland, Staffan Söderberg, utsåg Anders Mannholm att medverka som observatör och hållas informerad för att vara inläst på fallet den dagen förundersökningen gick över till en bli åklagarledd.

Förundersökningsledaren ville ligga kvar i en förundersökning så långt som möjligt för att komma åt de redskap, exempelvis möjligheten att ta fingeravtryck, som finns i Rättegångsbalken men som är begränsade i en utredning enligt Lagen om Unga Lagöverträdare, LUL.

Den 23 september övertog chefsåklagaren huvudansvaret för förundersökningen i och med att en del av förundersökningen övergick till att bli en utredning enligt 31§ LUL. Åklagaren ansåg att skälig misstanke förelåg mot ett par pojkar i Kevin-fallet. Rolf Sandberg fortsatte att ha det operativa ansvaret för förundersökningen och LUL-utredningen.

Förundersökningen fortsatte att löpa parallellt med utredningen. Det råder viss osäkerhet inom rättsväsendet huruvida detta är möjligt eller inte. Det har med största sannolikhet inte inträffat tidigare, att man haft en förundersökning som pågått parallellt med en LUL-utredning. Enligt en proposition, 1994-95:23. avgränsas metoderna av själva brottet; man kan alltså arbeta med en förundersökning parallellt med en utredning om Unga Lagöverträdare, LUL. Förundersökningen knyter an till brottet och LUL är kopplad till person. Så fort någon del av förundersökningen övergår till att bli åklagarledd, övertar åklagaren formellt ansvaret även för förundersökningen. Så skedde i Arvika den 23 september.

Åklagaren beslöt att begära tillstånd för telefonavlyssning av de båda pojkarna som utreddes enligt 31§ LUL. Det är inte tillåtet att telefonavlyssna barn i en LUL-utredning. Händelsen anmäldes och åtal väcktes i februari 2000 mot den numera pensionerade åklagaren som dömdes till böter. Eftersom domstolens ordförande godkände begäran om telefonavlyssning, kommer sannolikt även han fällas. Det är högst troligt att händelsen leder till diskussioner kring möjligheterna att säkra bevis mot unga människor som utför grova brott.

Bristande kunskap om barn inom polisen

Kevin-fallet är unikt. Många väldigt unga människor kom att bli intressanta i utredningen av olika anledningar.

I Arvika upplevde man att den svenska polisens samlade kunskaper om barn är bristfällig. Förundersökningsledaren letade överallt efter hjälp. Polisen behövde lära sig hur de skulle hantera barn i den här exceptionella situationen. Rolf Sandberg kände begränsningar inom den egna organisationen. Det finns ingen samlad kunskap om barn, utan endast enstaka nedslag på enskilda områden, som t ex om problematiken kring ledande frågor i förhör med barn. Framför allt finns ingen samlad kunskap inom polisen om barns beteende. Det finns heller ingen utvecklad kunskap när det gäller tolkningar av rättegångsbalken i förhållande till unga gärningsmän.

Kevin-fallet belyste områden som man tidigare varit skonad från inom svenskt rättsväsende. Polisen i Sverige hade inte i praktiken behövt ta till sig erfarenheter och kunskaper om små barn som begår grova brott. Den bristande kunskapen om barn som grova brottslingar inom polisen avspeglar självfallet det faktum att mordet på fyraåringen i Arvika är unikt.

Förundersökningsledaren begärde specifik hjälp från både Länskriminalen och Rikskriminalen och fick det, men inte utan problem. Det var inte lika självklart inom polisen, att man skulle hjälpas åt att lösa fallet Kevin, som det var i samarbetet med andra myndigheter - samarbetet med de sociala myndigheterna och barnpsykologerna upplevdes som betydligt kreativare.

Några av förhörsledarna har erfarenhet av incestutredningar. Vid upprepade tillfällen har oron över bristfälliga utredningar i de sammanhangen förts fram under arbetet med den här redovisningen. Man har gjort jämförelser med incest-utredningar där barn förekommer som målsägare. Eftersom inte enbart polisens kunskap om barn upplevs som bristfällig, utan även det övriga rättsväsendet, återkommer tvivel kring sanningshalten i förhör som hålls med barnen. Det juridiska tänkandet krockar med det psykologiska - det kan leda till fel slutsatser kring faktiska förhållanden som man av brist på kunskap om barn inte identifierar.

Generellt kände förundersökningsledaren att alltför få chefer i ledande positioner inom polisen har tillräckligt med erfarenhet/kunskap för att ens förstå svårigheterna med själva arbetet.

Justitiedepartementet

Justitiedepartementet hörde av sig varje dag för att informera sig om utvecklingen i utredningen av det uppmärksammade Kevin-fallet. Förundersökningsledaren uppfattade att intresset var högst temporärt, då justitiedepartementet slutade att höra av sig efter valet söndagen den 20 september. Han tolkar det som att man från justitiedepartementets sida ville vara förberedd på att behöva försvara sig och det svenska folkhemmet om något skulle avslöjas i samband med mordet på Kevin. Hela samhället var påverkat av mordet på den lille pojken; Rolf Sandberg tror att man på justitiedepartementet var rädd att oppositionen skulle försöka utnyttja det. Rolf Sandberg uppfattade inte att intresset alls var till för att höra om man från justitiedepartementets sida kunde hjälpa till att förbättra utredningsvillkoren. Istället bad de om hjälp: Rolf Sandberg fick en lista på frågor som justitieministern skulle kunna tänkas

fokusera på vid ett eventuellt tal i ärendet. Rolf Sandberg var föga smickrad över uppvaktningen från departementets sida. Å andra sidan upphörde den som sagt relativt snabbt.

Sedan riksdagsvalet 1998 har det inte kommit till Rolf Sandbergs kännedom att man från justitiedepartementets sida har visat något intresse för utredningen i Kevin-fallet.

Psykiatrin och sociala myndigheter

Utredningsarbetet var ohyggligt krävande.

Poliser blir vana vid att möta vuxna kriminella i olika miljöer, emellanåt otäcka och våldsamma.

Ingen var förberedd på vad som skulle komma att möta dem i Kevin-fallet.

De hade aldrig mött små barn som var misstänkta gärningsmän i en mordutredning. Det var en helt osannolik information att bearbeta. Självfallet påverkades alla.

Polisen saknar klinisk kunskap om barns beteende vilket innebär att de inte kan bedöma barns reaktioner. Man kommer en bit på vägen med egen erfarenhet. Det finns en risk med att förväxla egen erfarenhet med kunskap, att reagera känslomässigt istället för professionellt, vilket kan ha motsatt verkan och försvåra arbetet.

Förundersökningsledaren i Kevin-fallet insåg detta och kontaktade därför både de sociala myndigheterna och barnpsykiatrin för att få deras aktiva deltagande i polisutredningen. De hade redan kontakt, men han ville efter ett par veckor utveckla samarbetet genom att involvera dem i det praktiska förhörsarbetet.

Det stora hindret inledningsvis var tystnadsplikten. Var skulle gränsen gå och hur skulle man behålla förtroendet? Man skulle komma att hamna i situationer där en och samma person var klient för en socialsekreterare, patient för en psykolog och misstänkt gärningsman för en polis. Där polisens arbete upphör, fortsätter eventuellt socialsekreterarens och psykologens. De kan omöjligt hamna i en situation där de går bakom ryggen på sina klienter och patienter och upplevs som tjallare åt polisen.

Både socialsekreterare och barnpsykologer kom att följa förhören, ibland som bisittare på andra sidan väggen, ibland tillsammans med anhöriga i väntrummen. De sociala myndigheterna var alltid informerade, när barn kallats till förhör. De kom att iaktta och lyssna utanför förhörsrummet. Det var svårt att hitta gränserna och man vände sig ibland till Kommunförbundets jurister för hjälp; problemen var nya och främmande även för dem. För att skydda sig och sina klienter, bestämde man att följa den regel som finns; förutsättningen för att anmäla ett brott är att brottet ska innebära minst två års fängelse som straffpåföljd.

De som ingick i utredningsarbetet från de sociala myndigheterna i Arvika är övertygade om att man hittat de rätta gärningsmännen. De känner att de utan svårigheter kan fortsätta arbetet bland sina klienter trots att de så påtagligt samarbetade med polisen.

De sociala myndigheternas arbete fortsätter i kölvattnet på polisutredningen. I polisens utredningsarbete vände man på många stenar, som kommer ta de sociala myndigheterna flera år att bearbeta. För deras del fortsätter arbetet med Kevins död i allra högsta grad och kommer att göra för en lång tid framåt.

I det rent polisiära arbetet kom psykologerna att spela en betydande, kanske avgörande, roll.

Efter det första förhöret med femåringen ringde polisen för att skaffa hjälp till honom. Han mådde uppenbart dåligt. En familjeterapeut och en barnpsykolog träffade honom, hans styvmamma och pappa utifrån ett krisperspektiv. Den äldre brodern var ännu inte aktuell, han gick i skolan, men de träffade den yngre pojken ett par gånger.

Utifrån att familjeterapeuten och barnpsykologen fått kontakt med familjen, ville polisen att de skulle vara med och följa förhören från ett angränsande rum, först när man förhörde den yngre pojken och sedan även den äldre.

Hur skulle man lösa problemet med tystnadsplikten? Barnpsykologerna tyckte att det var viktigt att nå målet tillsammans, att klara upp mordet, och pratade med föräldrarna. Genom att få deras mandat, klarade de problemet med tystnadsplikten. Om de inte hade fått mandat från början, hade de jobbat vidare tills de fått det. ”Många gånger har sekretessen, som är väldigt viktig, blivit ett hinder i samarbetet”, konstaterar barnpsykologen Bengt-Göran Johansson. Han konstaterar vidare att ”vi var del i ett polisarbete, polisen var inte del i ett barnpsykiatriskt arbete. Det är den avgörande skillnaden”.

Bengt-Göran Johansson har erfarenhet av att arbeta tillsammans med polisen när det gäller sexuella övergrepp. Det är inte ovanligt att psykologer är med som stödpersoner. Men han hade aldrig varit med om att sitta med under förhör på detta sätt. ”Dels stöttade vi förhörsledaren, Ingrid Harrysson, hur hon skulle hålla fokus; när hon skulle ta en paus och hur långt de kunde pressa barnen. För barn reagerar på olika sätt i förhörssituationer, så där tror jag att det var viktigt med vår kliniska kunskap om barn kom fram. Dessutom lärde vi känna de här barnen, hur de reagerade i pressade situationer, som kunde verka rätt tuffa ibland. Men vi visste att när förhöret bröts, var de färdiga att leka igen även om de reagerat på annat sätt under förhöret”.

Man hjälpte polisen att bygga trygga miljöer för pojkarna. I arbetet med att höja tilliten till förhörsledaren, föreslogs att hon skulle åka ut och grilla korv t ex. Den äldre brodern åkte vid ett tillfälle ut och fiskade med en av polismännen.

Själva förhörsrummet på polishuset var inte barnanpassat på något sätt. Miljön var tämligen steril. Man försökte förändra det en aning genom att skaffa leksaker och dataspel som barnen kunde koppla av med i pauserna. Där fanns även läsk och godis, ibland mat. Detaljer som förhöjde miljön runt förhören, men som annars inte hade någon betydelse. Hade inte barnen känt trygghet med de poliser de träffade, skulle de inte ha berättat någonting, hur mycket blåfärgad Monsterdricka de än fick.

Psykologerna hjälpte till att hitta trygghet för pojkarna – det gällde att hitta miljöer där de kände sig fria att börja berätta. Den biologiska mamman kom att spela en stor roll. Hon arbetade aktivt tillsammans med utredningen. Det var enkelt att arbeta tillsammans med henne då hon inte kände någon skuld i det

inträffade. Man fick hjälp att fokusera, då hon ringde till socialförvaltningen och polisen i mitten av september och sa att den yngre pojken, som bott över hos henne, på kvällen berättat att ”det var ju den äldre brodern som gjorde detta”.

Unikt samarbete

Samarbetet mellan barnpsykiatrin, de sociala myndigheterna och polisen i Arvika var unikt i Kevin-fallet. Var för sig plöjde de ny mark. Istället för att begränsas av sekretess och olika ansvarsområden, arbetade man tillsammans för att hitta möjliga vägar att lösa fallet.

Eftersom problemen var nya, visste man emellanåt inte riktigt hur man skulle göra. Samtidigt kände alla trycket från samhället som yttrade sig på olika sätt; man måste hitta Kevins mördare. Precis som inom polisen, arbetade ett begränsat antal representanter från barnpsykiatrin och de sociala myndigheterna med Kevin-fallet. Det var med andra ord ett begränsat antal personer som hade insyn i förundersökningen - inte bara inom polisen utan även hos de sociala myndigheterna och barnpsykologerna.

Det unika i utredningsarbetet var bland annat att de sociala myndigheternas och psykologernas kunskap om familjen och familjesystemet kunde föras in på ett konstruktivt sätt i förhörssituationen. Det blev av yttersta vikt i förhören med den äldre pojken. Baserad på sin kliniska kunskap om barn, kunde barnpsykologerna och socialassistenterna guida polisen i arbetet med barnen. Ett konkret exempel uppstod i förhören med den äldre brodern: sju-åringen blev passiv, stängde av, när det blev för jobbigt för honom. Poliserna var rädda att driva honom för hårt, de var ängsliga att han skulle gå in ett autistiskt tillstånd. Barnpsykologerna hade tidigare lagt märke till hur pojken vid de första förhören gått in i ett liknande tillstånd och så fort förhören avbrutits, inte alls verkade må dåligt, utan blev omgående lugn och samlad. ”Det gjorde att vi kunde råda dem att fortsätta lite till. Men vi hade hela tiden fokus hur långt vi kunde gå. Det här stödet var viktigt med svåra avgränsningsfrågor. Man mådde dåligt ibland; hade vi gått för långt? Den viktigaste kunskapen var att när pojken kom ut ur förhörsrummet, började han leka direkt”, förklarar barnpsykologen Bengt-Göran Johansson.

Alla inblandade – poliser – socialarbetare – barnpsykologer - är överens om att det var personkemin och samarbetet som ledde till en lösning av Kevin-fallet. Både representanter bland barnpsykologer och socialarbetare är mycket imponerade av förundersökningsledarens förmåga att samla en grupp ”väldigt ödmjuka, fina och respektfulla människor” enligt barnspykologen Bengt-Göran Johansson och Leif Nyström, chef för barn- och familjeenheten på socialförvaltningen i Arvika. Även de två unga bröderna fick bra kontakt med polisen.

Förundersökningsledaren, Rolf Sandberg, hade dessutom förmågan att inse sina egna begränsningar och sökte både kunskap och information innan han fattade beslut, vilket inblandade uppfattade som en trygghet och styrka. Polisen

rusade inte åstad utan att de sociala myndigheterna och barnpsykologerna var informerade om olika aktioner.

Samverkan fungerade på ett kreativt sätt mellan instanser som kanske inte brukar arbeta intimt. Ingen visste innan samarbetet inleddes hur det egentligen skulle gå till; både fallet och sättet att lösa det var unikt. Individerna från barnpsykologerna, sociala myndigheterna och polisen i Arvika var pionjärer.

Även psykologen professor Sven-Åke Christianson, bekant för många poliser som läst hans böcker och följt hans kurser eller läst kritiska artiklar riktade mot akademikerföraktet inom den svenska polisledningen (bl a DN debatt 15 november 1999), uttrycker sin överraskning över det förtroende han fick för förundersökningsledaren i Kevin-fallet och hans förmåga att ta till sig kunskap. Sven-Åke Christianson kom framför allt att följa utredningsarbetet genom förhör som sändes till honom. Han var vid ett tillfälle i Arvika, vid en rekonstruktion, så kallad vallning, av bröderna. Hans iakttagelser kom med största sannolikhet att få avgörande betydelse i det fortsatta förhörsarbetet (mer om det under rubriken Hjälp barnen berätta). ”***Om* inte polisen tagit till sig den kliniska kunskapen från psykologerna, hade de inte löst fallet, utan det hade kunnat fortsätta vara en familjeangelägenhet”**, menar professor Christianson. ”Ponera att barnen hade fryst inne sina tankar, känslor och minnen - det finns ju andra gärningsmän som jag arbetat med som begått brott tidigt och kommit undan med detta - ponera att detta hade blivit bevarat inom de här barnen! Där kan man nog utgå från att det skulle skett ett utagerande på nytt” konstaterar professor Christianson.

Kevins cykel

Svårare samarbeta inom polisen

Förundersökningen i Kevin-fallet under ledning av Rolf Sandberg lyckades skapa ett gott och respektfullt samarbetsklimat med representanter från institutioner som låg utanför den egna organisationen i Kevin-fallet. Man lyckades inte lika väl i samarbetet inom den egna organisationen. Delvis lyckades man inte övertyga alla chefer i Karlstad om att man var tvungen att tålmodigt arbeta framåt baserat på struktur och kontinuitet.

Att arbeta med barn står i kontrast till all traditionell planering av polisarbete. Det tar tid när barn är inblandade – i förundersökningen upplevde man föga förståelse för det från alla chefer, utan kände istället ett ständigt tryck att bli klara snart. Ett sådant tryck kan upplevas som uppmuntrande och stimulerande, men i Arvika upplevdes det som negativt då man också ville ta personal från utredningen.

Vissa befattningshavare inom Länskriminalen försökte också påverka förundersökningsledarens val av personal till förundersökningen i Arvika. Man arbetade utifrån den nya organisationsplanen för utredning av grova brott i Värmland som togs fram 1997. Enligt tjänsteföreskriften i den planen är förundersökningsledaren direkt underställd Länspolismästaren. Det hade andra chefer svårt att respektera. När man försökte lägga sig i hur förundersöknings-ledaren valde personal till förundersökningen, ställde Rolf Sandberg sin plats till förfogande om han inte hade ansvaret att välja personal själv. Med Länspolismästarens stöd stannade han kvar.

Alla som arbetade med förundersökningen arbetade under stor press – hela samhället krävde ett svar. Vissa chefer inom den egna ledningen visade emellanåt inga tecken på att de förstod det, utan ökade trycket genom att ifrågasätta sättet de arbetade på och hur mycket personal de använde. Man ansåg sig behöva utredare som var involverade i Kevin-utredningen till annat arbete. Av 38 utredare på Länskriminalen i Karlstad var sex upptagna med Kevin-utredningen, inledningsvis var de åtta. Man ansåg också att utredarna i Kevin-fallet kunde ta över andra ärenden mitt under det pågående arbetet med förundersökning utan hänsyn till vad de höll på med.

Det hände till och med att man fick klagomål på att man beställde ostsmörgåsar till personalen och läsk till barnen. Bakom detta måste problem med både personkemi och brist på förståelse för innehållet i arbetet ligga.

Den egna organisationen samverkade inte lika kreativt som andra organisationer och institutioner i Kevin-fallet. Tvärtom. Mängder av energi gick åt till sådant som man i Arvika upplevde som interntjafs, rentav sabotage. Förundersökningsledaren försökte skydda personalen från den negativa påverkan, men lyckades inte till fullo med det. Det negativa trycket strömmade genom lagren. Man kände stressen när det ifrågasatts om de inte var klara snart och oro över att förlora arbetskamrater i känsliga skeden, när man ville rycka personal ur förundersökningsgruppen.

Personalen verkade inte ha förväntat sig att få någon uppmuntran och höra att de gjorde något bra när Kevin-fallet var löst. Däremot kom det både blommor och brev från allmänheten. Följande är ett axplock:

Västerås den 2 nov 1998
Bäste kollega, Rolf Sandberg!
Via massmedia har jag följt utredningen av ”barnmordet” i Arvika.
Då nu utredningen är klar vill jag framföra min beundran över det goda resultatet.
Via min insikt vill jag särskilt gratulera Dig, Rolf Sandberg, för Ditt stora mod att driva den känsliga utredningen så effektivt och uthålligt som skett. Motstånd torde ha funnits!? Din skicklighet och Din balans att hantera massmedia har imponerat och skapat respekt för svensk polis.
Du har inte gjort jobbet ensam; Dina medhjälpare är värda det högsta beröm!
Lycka till i fortsättningen.
Med vänliga hälsningar
Bert Eriksson
f d pkom/Västerås

Rolf,
Som medmänniska, ungdomsledare, pappa till tre pojkar och medlem i bandyfamiljen vill jag uttrycka en uppskattning för dina nyanserade synpunkter i dagens SvD.
Hustru Elisabeth (speciallärare med tyngdpunkt på barn som har en brokig bakgrund) frågade vid frukostbordet om jag kände dig.
Nu har jag läst hela artikeln och frapperas över din klokhet, känsla och distans. Det borde dina chefer och polisväsendet ta upp som ett lysande exempel.
Artikeln tog tag i mig. När mordet vid Vätterns strand i Jönköping i samband med skolavslutning för några år sedan hade skett, ringde jag till landshövdingen i Jönköpings län och tyckte att han skulle ta täten för en konstruktiv ungdomssatsning. Men just då var en jämlikhetssatsning mer angelägen...
I den nu avslutade valdebatten har ex v ungdoms- och familjefrågorna fått en helt undanskymd roll. Tyvärr!
Jag har sänt artikeln till Arne Argus och bett honom göra en uppföljning i Bandytidningen.
Lycka till med din viktiga uppgift!
Hälsningar
Curt Einarsson
PS. Äldste sonen, Björn, f-78 i Karlstad, kämpar för att bli ordinarie i Bajen.

Tack för ditt öppna samarbete och lycka till i nya svåra utredningar.
Lennart Håård Aftonbladet

Åmål 981106
Under alla de dagar som utredningen om Kevin pågått har Du uppträtt så fantastiskt fint i massmedia. Ditt lugn, värdighet och saklighet har gett oss förtroende för Dig och polisens arbete. Tack för att Du gjort allt detta - och lycka till i Din fortsatta gärning. Med hälsning
Tage Stahre, f rektor Åmål

Piteå 5/11-98
Många hälsningar från och min familj! Vi är stolta över din och hela gängets insats, stolt att du är också född i Nyborg. Fortsatt lycka till från fam Nylund, Hortlax

Kumla den 15/10-98
Hej!
Vill sända Dej en hälsning och ett TACK för hur Du skött kontakten med TV och massmedia i Kevin-fallet. När barn är inblandade förstår vi hur svårt det blir.
Med vänlig hälsning
Olle och Viola Ericsson
f d fängelsepastor på Kumla-anstalten m fru

Varma hälsningar med hopp om kraft till Dig och Dina medarbetare i Ert svåra arbete. Vi är många som tänker på Er och hoppas att Ni får det stöd Ni måste ha för att orka.
Berit Olsson, Göteborg

Bromma den 8/11 1998
Idag, när jag fick se Din bild i DN beslöt jag mej för att göra det, som jag tänkt göra länge, nämligen att skriva och tacka för Din insats i utredningen av den tragiska händelsen i Arvika. Jag är en snart 74-årig sjuksköterska, bördig från Värmland men som bott på andra håll sedan 1945. Bland annat har jag bott i Kalix 1952, min man var läkare och vikarierade som provinsialläkare där, en kollega var den legendariske dr Kallander. Jag vill bara säga att tiden i Kalix var för mig, ung och oerfaren, som en enda stor positiv upplevelse, möten med människor, som verkligen var ”snälla” på ett alldeles naturligt sätt. Detta var en utvikning från det egentliga ämnet. Det jag nu vill försöka tala om är min lycka över den känsla av lättnad jag fått vid alla Dina framträdanden, lyckan över en professionell och orädd och känslomässigt välutrustad person, som vågat löpa linan ut. Jag kan förstå att det inte har varit lätt, Du har min stora respekt! För mig, liksom för många andra är det viktigt att det finns sådana här poliser. Jag skrev 1988 till kommissarie Kjell Andersson vid Norrmalmspolisen, som gjorde något helt oväntat vid en incident utanför UD, han ”pratade” ut en desperat irakier, som dränkt in sig med bensin och knallade sedan iväg med armen om honom till en väntande bil! Tyvärr ser vi alldeles för mycket polisvåld, en del är säkert befogat men mycket är det inte. En del har vi ju sett från Karlstad, alla har ju verkligen flera sidor, värmlänningen gäller att vara glad fyllt av historier men jag minns från min skoltid i Karlstad på 40-talet att det var gott om nazister i väst-Värmland och tyvärr har dessa extremiströrelser i västra Sverige inte avtagit.

Jag tror det är viktigt för en bygd att en sådan här historia verkligen reds ut, motsatsen är rykten och en förgiftad atmosfär. Jag pratade en gång med Lars Molin, filmaren och regissören om just detta och han har egen erfarenhet från sin hemby i nedre Norrland, jag kommer inte ihåg var, där en kvinna försvann - det var nog också på 40-talet - hon återfanns aldrig och hela den byn blev skadad. Han har ju gjort en film, Sommarmord, med Lassgård som en jordnära polis, den behandlar just detta.

Nu ska jag sluta. Jag vill önska Dig all lycka i fortsättningen.
Margareta Lundqvist
Leg. sjuksköterska
Bromma

Ingrid Harrysson:

Ge barnen tid!

Inspektör Ingrid Harrysson

Ingrid Harrysson fick guldklocka 1999, hon har varit polis i 30 år. Hon har lång erfarenhet av utredningsarbete med ansvar för utredningar om sexuella övergrepp mot barn och pedofiler. Sedan 1986 har Ingrid Harrysson haft ansvar för incestutredningar i Eda kommun och suttit i många barnförhör. Då med barn som målsägande. Hennes ordinarie arbetsplats är i Charlottenberg, tre mil norr om Arvika. Redan första veckan hade hon värvats till Kevin-utredningen, då pedofilspåret var det hetaste.

Ingrid kom att kanske få den allra tuffaste uppgiften; hon blev den som förhörde femåringen och hans sjuårige storebror under drygt två månader - från början till slut. Det var uppenbart redan i det första förhöret med femåringen att han sett något, men det skulle dröja veckor innan man förstod att han också var en av gärningsmännen. Psykologen professor Sven-Åke Christianson pekade i den riktningen när man vände sig till honom för hjälp.

Det krävdes mycket tålamod. Ingen hade egentligen någon större erfarenhet av barnförhör förutom Ingrid. Rolf Sandberg, förundersökningsledaren, hade förvisso erfarenhet av utredningsarbete kring sexuella övergrepp, men inte barnförhör.

Det går inte att forcera barn, menar Ingrid. Tiden är ytterst viktig, att man tar den. Barnen måste känna att de har tid på sig. Ingrid upplevde att det var stor press utifrån; att ta gott om tid på sig står i direkt motsats till utredningsarbetet som hela tiden sker under tidspress.

I Kevin-fallet frångick man alla gamla principer med barnförhör; att man ska försöka få fram så mycket som möjligt vid ett enda förhör, vilket gäller idag enligt Rättegångsbalken. Det anser Ingrid vara helt felaktigt och understryker vikten med flera förhör. ”Många har säkert misslyckats i många utredningar därför att man inte ska prata med barnen många gånger. Men det är inte så lätt att få förståelse för det i olika instanser” menar Ingrid. Hennes erfarenhet är att åklagarna, för det är i regel åklagaren som är förundersökningsledare i incestutredningar där barnet är målsägande, inte har den kunskap som krävs, vilket även inkluderar domstolarnas personal.

Förundersökningskunggörelse 1947:948
17§
”Förhör med någon som är under 18 år och som är misstänkt för brott, målsägande eller vittne, skall planeras och verkställas så att det inte uppkommer fara för att den som förhörs tar skada. Särskild vaksamhet bör iakttas om förhöret rör sexuallivet. Det bör noga tillses att uppseende inte väcks kring förhöret. Detta får inte göras mera ingående än omständigheterna kräver. Förhör bör äga rum endast en gång, såvida det inte främst med hänsyn till den som förhörs är lämpligare att hålla fler förhör”. Förordning (1994:429)

Idag förhörs barn en enda gång så snart som möjligt efter det som förmodas ha inträffat. Man förutsätter att barn vid det förhöret talar sanning.
* Tid
* Antal förhör
* Barn och sanningen

Tre avgörande byggklossar i barnförhör som hänger tätt samman, men som vilar på helt fel grunder, menar Ingrid. Om barnen upplever det inträffade som traumatiskt kan det ta flera månader innan de berättar om det inträffade och då endast under förutsättning att de känner sig trygga. För det krävs tidskrävande kvalitetsarbete. Det första förhöret kan vara direkt avgörande för att bygga förtroende mellan barnet och förhörsledaren, men det behövs fler förhör för att ge barnet en chans att berätta vad han/hon varit med om. Barn har svårt att bryta lojaliteten med sina föräldrar eller andra vårdnadshavare. Och barn ljuger. Det är Ingrid ännu mer övertygad om efter erfarenheterna i Kevin-fallet. Lojaliteten mot föräldrar är i det närmaste helig, så helig att den kan påverka barn till att ljuga. Hon hoppas att erfarenheterna från Kevin-fallet innebär att man studerar barnförhör ingående, så ” vi kan få bättre möjligheter i framtiden när det är barn inblandade, att det krävs mer kunskap och utbildning, inte bara inom polisen utan de andra leden som ska agera också”.

Trots att Ingrid har lång erfarenhet av barnförhör hade hon aldrig varit med om att i det praktiska arbetet få professionell hjälp under utredningsarbetet. Förundersökningsledaren byggde medvetet upp en bas runt Ingrid där socialassistenter och barnpsykologer ingick förutom erfarna utredare. Socialassistenterna följde förhören och förklarade för både barn och föräldrar varför de var kallade till polisen, satt tillsammans med dem i väntrummet och mildrade oron. Många föräldrar var oroliga över att deras barn var misstänkta som gärningsmän och förstod inte att polisen ville prata med barnen enbart utifrån vad de iakttagit. Polisen ville också så långt det var möjligt förhöra barnen utan att föräldrarna fanns med i förhörsrummet. Det kunde vara av den enkla anledningen, att barnen inte då tordes berätta att de varit nere vid vattnet, eftersom de inte fick det för föräldrarna. Socialassistenterna upptäckte dessutom problem i samband med förhören som de kunde fortsätta att bearbeta efter förhöret. Ingrid är övertygad om att detta samarbetet bidrog till att skapa lugn.

Lita på varandras kunskap

Barnpsykologen läste barnets beteende och kunde därför leda Ingrid i förhören. När hon var osäker, kunde hon samråda med barnpsykologerna som satt på andra sidan väggen och följde förhöret. Ingrid hörde deras rekommendationer genom örsnäckan till mobiltelefonen som användes för att kommunicera med henne. Hon har arbetat tillsammans med barnpsykologer och socialassistenter tidigare, men aldrig i förhörssituationen. Ibland har barnpsykologer läst förhör som stämts av efteråt, men aldrig varit med så aktivt som i Kevin-fallet.

Både socialassistenter och psykologer som arbetade tillsammans med Ingrid under förhören uttrycker stor respekt för hennes arbete. Leif Nyström, chef för barn- och familjeenheten vid socialförvaltningen i Arvika, samarbetade hela tiden med personalen i förundersökningen och tyckte att han såg hur Ingrid växte som både människa och professionell polis under den här tiden.

Psykologerna hade kunskap som poliserna var helt beroende av i utredningsarbetet, enligt Ingrid. Kunskaper som poliser skulle ha mycket mer av för att kunna hålla barnförhör. Kunskaper om barns beteende, deras beteendevärld, hur ett barn reagerar i olika situationer, hur man gör då etc.

Hon ringde emellanåt till psykologen professor Sven-Åke Christianson som hon också litade på. ”Jag anser att poliser är proffs på att hålla förhör. Och jag ansåg att han säkert är proffs på att läsa av barn. Det var tydliga exempel och stämde precis när vi fick facit.”

Ingrid levde med förhören och utredningen dygnet runt i veckor. Hon hade det svåra arbetet, att lyssna på väldigt små pojkar berätta hur de burit sig åt för att kväva en liten pojke så att han skulle sluta andas. Hon undrade vad som hände i deras tankar, bekymrade sig över dem, försökte låta bli att vara sentimental och behålla en professionell attityd. ”Det roterade så mycket tankar så jag kunde inte slappna av. Både på det som sagts i förhören och hur man skulle gå vidare, för att försöka komma framåt, försöka leta vägar och nå fram”. Ju längre tid som gick, ju större grupp byggde förundersökningsledaren upp runt Ingrid. Barnpsykologen och socialsekreteraren kände hon sedan tidigare, de arbetade tillsammans med incestfrågor. Hon var trygg med dem. Och så hade hon Henry Nilsson, Värmlands mest erfarne kriminalutredare att luta sig mot. Han fanns också med till slutet.

Under sina 30 år har Ingrid inte upplevt att en chef lyssnat och utnyttjat hennes erfarenheter och kunskaper som Rolf Sandberg. Ligger en del av lösningen där?

Sven-Åke Christianson :

Hjälp barnen berätta

Barn som har varit med om en traumatisk upplevelse vill berätta om den. Men barnet berättar ingenting förrän han/hon känner sig trygg.

Polisen i Arvika förhörde många otrygga barn. Barn som utifrån lojalitet med sina föräldrar och kompisar eller rädsla undvek att berätta vad de gjort, utan att det för den skull hade med mordet att göra. Polisen fick mängder av vilseledande uppgifter som försvårade arbetet avsevärt. Några pojkar pekades ut av andra barn. Därför återkallades många av barnen till fler förhör. Man visste att man var tvungen att bygga upp ett förtroende innan barnen skulle berätta.

Att bygga förtroende med barn tar tid.

Barnpsykologer var redan inkopplade i Kevin-fallet, men förundersökningsledaren kände att han behövde ytterligare hjälp och vände sig även till minnespsykologen professor Sven-Åke Christianson vid Stockholms Universitet. Utredningsmaterial skickades till professor Christianson för analys.

Med sin kliniska kunskap och erfarenhet, såg han ganska snart vad som med stor sannolikhet döljde sig bakom förhören med två små bröder, fem och sju år; att de inte enbart bevittnat utan också på något sätt varit delaktig i mordet på Kevin. Professor Christianson underströk också att man borde fokusera arbetet på den äldre brodern, då han tolkade honom som den starkare av de två. Han uteslöt inte heller inledningsvis att pojkarnas berättelser kunde vara påhittade.

Redan dagen efter professor Christianson iakttagelser, tre veckor efter mordet, beslagtogs sjuåringens kläder som han kunde haft på sig den 16 augusti.

Det skulle ta tid innan pojkarna skulle börja att berätta, enligt professor Christianson. Minst två, kanske två och en halv månad, trodde han. Alla saknade erfarenhet av ett liknande fall. Professor Christianson utgick ifrån andra traumatiska upplevelser för barn. I en amerikansk studie beskrivs till exempel hur små barn bevittnar en nära anhörigs våldsamma död när en förälder blir mördad i hemmet inför barnen. Det tar minst ett par månader för barnen att bearbeta det inträffade och börja berätta. Men de berättar enbart om de känner sig trygga. Det är grundförutsättningen.

De skulle alltså bygga trygga miljöer för bröderna. Var fanns de?

Enligt professor Christianson måste barnet få en möjlighet att berätta. Barnet har kännedom om hela historien, men måste känna att den som lyssnar är beredd att ta emot informationen; att man är beredd att dela erfarenheterna med barnet. Det skulle behövas flera förhör, mer än 15 skulle det visa sig, för att bygga tilliten mellan bröderna och förhörsledaren så att barnen blev övertygade om att förhörsledaren ville dela deras berättelse.

Barnen har ingen erfarenhet hemifrån av att berätta om sina känslor. De visste inte hur de skulle göra. För att sätta sig in i barnens situation berättar Rolf Sandberg hur de föreställde sig hur barnen mentalt sitter i ett rum utan fönster och dörrar. Hur det gällde att hitta trygga människor och miljöer som kunde hjälpa barnen att våga komma ur instängdheten. Att det måste få ta tid att hjälpa barnen att hitta fönstren och dörrarna - med andra ord; att få dem att börja prata. Om barnen inte ens visste var fönstren eller dörrarna var, skulle de inte kunna

öppna dem. ”Barn som begår brott har inga eller dåliga erfarenheter av att berätta om sina känslomässiga upplevelser. De kan helt enkelt inte berätta någonting om det inte finns erfarenhet av att berätta” understryker professor Christianson.

Kontroversiell vallning av små barn

I vilken miljö skulle barnen känna sig tryggast att berätta? Oftast förhörde man barnen på polishuset med kontinuerliga avbrott för lek. Vid ett par tillfällen kopplade man av tillsammans med pojkarna genom att grilla korv i skogen eller åka ut och fiska. Räckte det? Det var inte säkert att barnen förstod vad poliserna pratade om, oavsett miljön.

Så små barn har ett begränsat ordförråd. Det var inte ens säkert att barnen förstod vad polisen pratade om, oavsett miljön. En femåring förstår endast ca 1500 ord jämfört med en vuxen som har tillgång till 60.000-100.000 ord. Små barns värld är fortfarande till stora delar baserad på fantasi. När femåringen fick frågan varför Kevin blev blå i ansiktet, förstod han säkert inte frågan eftersom han inte kopplar det till att man blir blå av kvävning, utan hittade till slut på ett svar därför att han ville vara till lags, enligt professor Christianson. När man är så liten är det svårt att förstå orsakssamband - att hålla isär både begrepp och tid. Vad hände egentligen när? Dessutom påverkades bröderna av att det pratades om det inträffade runt omkring dem. Var gick gränserna mellan deras verklighet, fantasi eller vad någon annan sagt?

Den biologiska mamman kom att spela en viktig roll. Hon kände ingen skuld till det inträffade och samarbetade aktivt med polisen. Den andra veckan i september ringde hon till polisen och berättade att den yngste sonen, som bodde över hos henne, sagt på kvällen när de pratade om allting att ”det var ju min storebror som gjorde det”. Det föreslogs efter ytterligare ett par veckor att sju-åringen skulle bo hos henne ett tag. De hade förvisso också problem att bearbeta och fick hjälp att göra det.

Berättandet är oerhört viktigt, enligt professor Christianson. ” **Det är inte vad barn har varit med om i sig som ger men för livet utan det barn inte får möjlighet att utrycka**, det är Alice Miller som säger detta, och det är min erfarenhet också. Ju större händelse, ju grövre händelser, ju mer trauma som finns inom en, ju större behov av att berätta.”

Föräldrarnas påverkan är enormt stark. ”**Det är oftast en pakt mellan barnet och föräldrarna**. Det lilla som barnet kan få känslomässigt, är oftast från föräldrarna. Det är viktigt att bli sedd av föräldrarna och förhoppningen om att bli sedd och bekräftad av dem, gör att man undergräver aggression till exempel som kanaliseras ut på ett annat sätt. Föräldrarna signalerar ofta sina egna behov i första hand. Låt oss leka med tanken; att barnet berättar en historia som drabbar hela familjen – då ser föräldrarna det som att det drabbar dem i första hand, inte barnet.”

Ingen berättar vad som helst för vem som helst. Här krockar ofta den juridiska logiken med den psykologiska, menar professor Christianson och berättar en

historia om en flicka som varit sexuellt utnyttjad. Åklagaren blev överraskad av att det dröjde ända till tredje förhöret innan hon berättade det värsta hon varit med om; han tyckte att hon borde ha börjat med det.

Polisen måste lära sig att söka sanningen: ” Det handlar ju inte om att få ett erkännande från pojkarna, utan vara sanningssökande. Och hur ska vi vara det? Jo, genom att skapa en kommunikation och ett berättande som blir så genuint som möjligt, så att de inte berättar fel. Jag vet ju inte om allt kommit fram här. Men jag tror att på det sättet som utredningen har genomförts, är den unik i avseendet att man tagit till sig psykologisk kunskap på ett relativt tidigt stadium”.

Som förundersökningsledare fungerade Rolf Sandberg som en dammsugare – han sög upp så många åsikter som möjligt innan han fattade ett beslut.
En av de kreativa konflikterna i utredningen uppstod mellan psykologerna.
När professor Christianson föreslog att bröderna skulle vallas på mordplatsen och att man också skulle placera en docka där som skulle likna Kevin, protesterade bland andra barnpsykologen Bengt-Göran Johansson. Han trodde att det skulle bli alltför påfrestande för pojkarna. De möttes på Rolf Sandbergs arbetsrum. Han lyssnade. Tänkte efter. Och beslöt att gå på professor Christiansons linje. Som Bengt-Göran i efterhand drog positiva erfarenheter av.

Barn bär på betydligt mer minnesinformation än vad de kan uttrycka, barn har dåliga sökstrategier, säger professor Christianson. Därför ville han att bröderna skulle få möjligheten att peka och berätta utifrån att vara på plats. ”Barnet har ju all information i miljön. På plats får de ledtrådar när de ser hyllan, lådan, trädet, bryggan och vad det kan vara. De kan inte vara så detaljerade eftersom de inte har orden. Jag tror också att det är en känslomässig aspekt, man ska också kunna förflytta sig till en annan tidpunkt, till ett annat sammanhang. Det är en abstraktionsförmåga som barnet saknar många gånger”.

När vuxna tror att barn ska traumatiseras av en upplevelse, är det ofta de vuxna som för över sina egna känslor på barnet. För barnet är det oerhört läkande att få berätta. Men de kan hejdas i sitt berättande - i det här fallet av pappan och styvmamman. Det är vanligt att föräldrar hindrar sina egna barn från att berätta med hänvisning till att de själva inte fick göra det när de var små utan fick klara sig i alla fall,

När vallningen utfördes, hade de små pojkarna inga svårigheter att berätta och visa, till och med hålla i dockan som föreställde Kevin. Men plötsligt, när man kom till en punkt, till själva handlingen, blev den äldste pojken passiv, nästan autistisk igen. ”Det blev så tydligt i samband med rekonstruktionen att det finns ett stopp. Barnet sitter sluten och markerar detta stopp – det är antingen eller. Här ljuger inte barnet, för barnet har inte de raffinerade försvaren, utan här blir det ett stopp. Då ville jag att föräldrarna skulle se det här stoppet, för min övertygelse är att föräldrarna har mer vetskap om det här och måste visa för barnet att det är OK att berätta. Föräldrarna måste öppna upp så att barnet kan öppna upp. Som vuxen har man ju ett annat val än barnet. Många barn stänger av därför att föräldrarna har gjort det. Ingen i familjen vill se den problematik som finns, man väljer att stänga inne känslor, tankar, minne och därav har den här handlingen skett; att det sker ett impulsgenombrott och barnet agerar ut – det är trauma – avstängda känslor som finns.”

Familjen fick en chans

Vallningen och professor Christiansons iakttagelser kan ha varit direkt avgörande för hela utredningen. Konfronterade med professor Christiansons iakttagelser förstod pappan och styvmamman att de var tvungna att låta barnen berätta sin egen historia. Sakta men säkert kom samstämmiga uppgifter från de små pojkarna, om vad som faktiskt hade hänt.

Professor Christianson är oerhört kritisk gentemot svensk polis sätt att hantera barn och vuxna. Polisen förstår inte att varje möte är en terapeutiskt situation, menar han. Utan någon klinisk kunskap möter poliser unga människor, ett möte som kommer att påverka dem för resten av livet. En kula skickar man till Statens Kriminaltekniska Laboratorium, SKL för test. Men unga människor kan vem som helst ta hand om. ”Kanske kan man organisera det här genom att vi för in kunskapen, jag har sex doktorander som gör arbete som är direkt användbart för polisen. Det har jag velat visa på. Ska vi systematisera det här så polisen har tillgång till det? Baggis i kostnadshänseende!”

Hade inte förundersökningen i Kevin-fallet tagit till sig den psykologiska kunskapen, där polispersonalen var både medvetna och lyhörda, hade Kevins död kunnat fortsätta vara en familjeangelägenhet, tror professor Christianson. ” Det är hade mycket väl kunnat bli ett ouppklarat brott. Då kan man tänka sig alla de konsekvenser det hade fört med sig för de här barnens fortsatta utveckling. För andra som kanske blivit misstänkta. Föräldrar. Att det här är uppklarat, blir ju en kollektiv bearbetning i det här samhället och inom familjen, det finns ju en möjlighet till utveckling på ett nytt sätt i den här familjen.”

Sanningen

Det skulle visa sig vara ett ohyggligt svårt arbete att hjälpa fem- och sjuåringen att berätta sanningen. Förutom förtroende och tillit, krävdes miljöer där det kunde skapas.

Parallellt med barnspåret fortsatte förundersökningen på de andra spåren. Man lade inte ner något spår innan man hade kommit fram till sanningen.

Det skulle krävas mer än 15 förhör under två månader, innan de unga bröderna orkade berätta vad de hade gjort. De små pojkarna berättade med hjälp av bilder och teckningar olika historier med varierad detaljrikedom, men inte hela sanningen. Det var alltid någon annan som dödat Kevin. Polisen leddes in på olika spår, bl a;

► När femåringen berättade att han sett en man mörda Kevin med kniv innan han slängdes i vattnet.

► När sjuåringen vid ett senare tillfälle, i förhör den 1 oktober, berättar att han har sett en äldre pojke som bråkat med Kevin. Sjuåringen berättar att han och lillebror varit ute och lekt med Kevin vid klätterträdet på fotbollsplanen och att de tävlade i längdhoppsgropen där. Sjuåringen föreslog att de skulle springa ned på bryggan, där de tittar på fiskar och en kräfta. Kevin lämnar bryggan och springer upp mot den röda boden. När fem- och sjuåringen följer efter, ser de att Kevin är i bråk med en annan person. De slår på varandra med knytnävarna, går ner till bryggan, där bråket fortsätter. Bröderna tittar på, femåringen uppmanar dem att sluta bråka, uppger sjuåringen i förhöret. Sedan ramlar Kevin i vattnet. Bröderna springer hem, på vägen ser de pojken som bråkat med Kevin och en vuxen som sjuåringen tror är pojkens pappa. Allt enligt förhör med sjuåringen den 1 oktober. Till sin biologiska mamma uppger senare sjuåringen namnet på pojken som bråkat med Kevin.

► I ett senare förhör berättar sjuåringen att han satt och tittade på ”så att ingen slog sig” när Kevin och hans lillebror skojbråkat i gruset på fotbollsplanen om vem som var starkast.

► När femåringen berättar om olika situationer där de lekt eller skojbråkat med Kevin, hänvisar han sin storebror som chef.

Pojkarna närmade sig sanningen stegvis.

Gärningsmannaprofilgruppen, GMP-gruppen, konstaterar i sin rapport den 8 oktober 1998 som motiv/orsak till brottet: ”Att någon utomstående skulle hysa sådant agg till ett 4-årigt barn att den planerat att utföra ett våldsbrott borde också kunna uteslutas. Kvar står då en tillfällig förövare, ett tillfälligt motiv eller tillfälliga omständigheter som orsak till brottet. Det som ligger nära till hands att spekulera i är ett sexuellt motiv. Strypning och angrepp mot könsorgan brukar vara indikationer på sexuell drivkraft. Strypning är normalt ett snabbt och effektivt sätt för en förövare att vinna effektiv kontroll över sitt offer samtidigt som det ger honom en känsla av makt som stimulerar honom sexuellt. Strypningen/ kvävningen i detta fall ger dock inte bilden av en gärningsman som haft förmåga eller avsikt att kontrollera sitt offer eftersom kvävningen har varit ineffektiv och verkar alltför utdragen för det. En vuxen målinriktad person borde inte ha några problem att kontrollera ett 4-årigt barn”.

► I förhör den 19 oktober skyller bröderna på varandra. Sjuåringen berättar vid vallningen den dagen hur hans lillebror först fäller Kevin och sedan sparkar på honom.
► Femåringen berättar vid vallningen som utförs med honom den dagen att han fällde Kevin på bryggan och att det var hans storebror som gjorde så att Kevin blev död.

Traumatiskt för hela familjen

Innan polisen visste hur händelseförloppet gått till, hade polisen uppfattningen att föräldrarna var för involverade och styrde för mycket i barnens berättelse. Förundersökningsledaren upplevde det inte som att pojkarnas pappa och styvmamma kunde hjälpa pojkarna i någon större utsträckning att berätta sanningen. Tvärtom. Pappan sa, att han inte ville att de skulle prata om det inträffade hemma då han trodde barnen skulle fara illa av det. Både pappan och styvmamman kände sådan press, att de vid olika tillfällen under förundersökningen skrev in sig för psykiatrisk vård. Pappan försökte också styra informationen, så att den alltid kom via honom. Han ville uppenbart inte att pojkarna skulle säga något som de inte redan hade talat om hemma. Pappan ville ha all information först – om barnen sa något till sin biologiska mamma ville han att hon skulle ringa honom först. När man efter ett tag flyttade den äldre pojken till sin biologiska mamma eftersom han var tryggare tillsammans med henne, ringde pappan till henne för att informera sig om vad barnen sagt i förhör som hon deltagit i, trots att han visste att de kommit överens med polisen om att hon inte skulle berätta något om innehållet i förhören för någon, inte honom heller. Detta gjorde honom upprörd.

Situationen var traumatisk även för de vuxna. Precis som barnen, skulle det dröja länge innan pappan och styvmamman orkade hjälpa barnen att berätta sanningen. Förmodligen hade de på ett tidigt stadium fått klart för sig, att pojkarna varit mer inblandade än de tordes tänka sig.

Både pappan och styvmamman är sköra personer som kommer från trasiga bakgrunder. De har behövt kämpa för att skapa en dräglig tillvaro och ytligt sett lyckats med det. Båda hade arbete och pappan även kommunalt förtroendeuppdrag, han tog även sitt samhällsansvar genom att bland annat fungera som nattvandrare i bostadsområdet.

Ingen lek

Söndagen den 16 augusti var sjuåringen hemma hos sin mamma som bor i närheten, han hade varit där över helgen. Av någon anledning blev de osams på eftermiddagen och sjuåringen ville gå hem tidigare till sin pappa och inte vänta till klockan 18 som var överenskommet.

När den biologiska mamman och sjuåringen kommit hem till pappan, ringde Kevin på dörren tillsammans med en äldre pojke och undrade om femåringen

kunde komma ut och leka. Det fick han inte då pappan och styvmamman den här söndagen hade bjudit vänner och deras tre barn på middag kl 16.

Eftersom sjuåringen dök upp tidigare, räckte inte maten, pappan och styvmamman delade på en fläskkotlett.

Efter middagen skulle de bägge familjerna åka och fiska, men innan dess hann barnen springa ut och leka en stund, mellan ca 17.15-17.45.

Sannolikt mötte fem- och sjuåringen Kevin på fotbollsplanen vid skolan som inte ligger långt ifrån hemmet. Där har de börjat buffa på varandra, kanske brottats, under förhören tog femåringen på sig att det var han som fällde Kevin, men det är inte säkert att det var så. Han hänvisar i förhör till sin storebror som chefen.

Sjuåringen har i förhör bestämt sagt att det som hände, inte var någon lek.

Kevin kvävdes till döds när han låg på rygg, förmodligen genom att någon höll en pinne mot hans hals. Sjuåringen visade emellanåt ett häftigt humör och brukade ta stryptag på sin lillebror. För att visa honom hur farligt det kan vara, hade styvmamman tagit hem böcker om kroppens anatomi och visat på bilderna vad som händer när man stoppar tillförseln av luft. Sjuåringen omsatte informationen till ett mordvapen. Pinnen trycktes mot Kevins struphuvud, kanske har han försökt hålla emot med handflatorna. Det finns avtryck på en gren som hittats vid en bod invid fotbollsplanen, men eftersom det aldrig togs fingeravtryck på Kevin, kan man inte matcha dem. Kevin gjorde inte tillräckligt motstånd, då han hade ont av smärtor. De hade sparkat på honom, bland annat i underlivet. Bröderna har beskrivit hur han låg ihopkrupen, som i fosterställning. De har också beskrivit hur hans röst förändrades. De var helt medvetna om att han dog. För att försäkra sig om att Kevin var död, trampade de små pojkarna med sina fötter på hans hals.

Bröderna sprang sedan hem och berättade för sin pappa och styvmamma att något hade hänt Kevin, att han låg vid sjön. Hemma rådde uppbrottsstämning, man förberedde fisketuren tillsammans med den gästande familjen som fortfarande befann sig i lägenheten. Styvmamman och pappan hade inte förmågan att ta till sig allvaret i det pojkarna berättade. Sjuåringen ville övertyga pappan om att det var sant, att Kevin låg vid sjön, och tog fram ett papper som han ritade på för att beskriva hur det såg ut. Han ritade teckning över hur de busbråkade, när Kevin inte orkade andas längre och när bröderna satt och vilade. Pappan knycklade ihop papperet och slängde det. Sjuåringen bytte kläder, de skulle ha varit blöta. Familjerna lämnade lägenheten och gick mot de bägge bilarna på parkeringsplatsen. De fick vänta tio minuter på styvmamman och femåringen. Sjuåringen pratade inte mer den kvällen med pappan om det inträffade.

Avslutat fall

Inför det sista förhöret med bröderna den 26 respektive 27 oktober, rådde inga tvivel om att de var gärningsmännen. När sjuåringen till slut berättade att han

varit med om att döda Kevin och inte längre skyllde på sin lillebror, var det som om 20 kg lättade från den lille pojkens axlar, enligt Rolf Sandberg som aldrig tidigare sett hur ett litet barn befriats på ett liknande sätt. Sjuåringen gav sedan klartecken åt sin lillebror, att det var OK för honom också att berätta att de inte var på bryggan, som de hävdat hela tiden. Bryggan hade från allra första början varit platsen där Kevin dog; det var där mannen med kniven hade mördat Kevin, enligt det första förhöret med femåringen. Bröderna hade sedan i de inledande förhören försökt få det att låta som om de bråkat på bryggan, att Kevin ramlat i och att de försökt hjälpa honom upp men misslyckats. Därav att sjuåringen sedan sa att han bytte kläder därför att de var blöta. Men det är inte alls säkert att kläderna han bytte och slängde i tvättkorgen innan de åkte och fiskade var blöta. Vid det sista förhöret berättade pojkarna var för sig att de börjat bråka vid fotbollsplanen och sedan sprang mot stranden. Femåringen minns inte hur Kevin hamnade på rygg. När de försäkrat sig om att han var död, släpade bröderna Kevin hängande mellan sig mot en sten, där de stannade för att vila.

Fallet avslutades för polisens del den 2 november 1998. 1300 förhör hölls med 482 personer. Samhället fick ett svar.

Chefsåklagare Anders Mannholm beslöt att lägga ned förundersökningen eftersom pojkarna är under 15 år, även den pågående LUL-utredningen lades ned.

Psykologer och socialarbetare fortsätter att arbeta med hela familjen.

Avslutningen

I enskilda förhör med bröderna den 19 oktober, började de berätta samstämmiga uppgifter om hur de mördade Kevin. Förundersökningsledaren började planera avslutningen av fallet. Tillsammans med psykologer och socialsekreterare beslöts att hålla ett sista och avslutande förhör med bröderna den 26 respektive 27 oktober. Pojkarna visste när de då träffade polisen, att det var sista gången.

Rolf Sandberg ville inte lämna människorna i Arvika med en mängd frågetecken. Han gjorde upp en detaljplan över den sista veckans arbete. Kevins anhöriga skulle informeras av polisen. Likaså alla barn som varit inblandade i utredningen. Några hade dessutom varit misstänkta för mordet. Han ville att alla skulle få ett personligt besök av samma personer som varit deras förhörsledare.

Veckan innan upplösningen blev offentlig besöktes 130 barn och familjer, som då fick förklaringen till varför de förekommit i utredningen.

Innan nyheten blev offentlig vid presskonferens måndagen den 2 november 1998, åkte poliser under helgen hem till Kevins anhöriga.

På måndagsmorgonen informerades också skolorna av polisen, så att de var förberedda.

TT hade kontaktats på söndagskvällen för information om den avslutande presskonferensen.

Fallet Kevin hade följts runtom i Sverige. Det blev det mest uppmärksammade rättsfallet under 1990-talet. Men natten till fredagen den 30 oktober 1998 försvann allt intresse att söka vidare i orsak och verkan kring Kevin-fallet i Arvika. En annan chockartad händelse bedövade Sverige. En hyrd festlokal på Hisingen brann. Ohyggliga scener utspelades. 63 ungdomar dog i lågorna och 213 skadades. I Göteborgs Posten sa förundersökningsledaren, Ulf Norén, några dagar senare att: ”Ännu talar inget för en naturlig förklaring”.

Debriefing

Oavsesett vad de tvingats uppleva på arbetet, har få poliser någonsin varit på så kallad debriefing, en form av avrapportering. Några har vid enstaka tillfällen fått individuell hjälp. En samlad genomgång med hela gruppen hade aldrig förekommit tidigare i Värmland (har det förekommit någonstans?)

Tisdagen den 3 november, dagen efter presskonferensen, åkte hela gruppen på defriefing i två dagar. Rolf Sandberg hade vänt sig till Stefan Dahlberg, socionom och debriefingutbildare och tidigare lärare vid polishögskolan och personalkonsulent vid Stockholmspolisen. Han samarbetar bl a med militären där man på SWEDINT skaffat sig erfarenheter i samband med FN-truppernas erfarenheter i Bosnien och förstått att man måste behandla uppkommen kris och stress på ett seriöst sätt. Förutom personal från SWEDINT, ingick experter från Norge.

Olika yrkesgrupper deltog i debriefingen. Representanter från psykiatrin och de sociala myndigheterna deltog på samma villkor som poliserna. Bilden av

betydelsen av samarbetet under utredningen stärktes vid den gemensamma genomgången. Här framkom också betydelsen av det genomtänkta urvalet av personal som Rolf Sandberg hade gjort. Ödmjukhet hade styrt samarbetet.

Enligt sammanfattningen från Stefan Dahlberg 1998-11-23 var
”Syftet:
* Få en gemensam helhetsbild av utredningen
* Avlastning och bearbetning av starka upplevelser
* Formulera lärdomar
* Avluta perioden och förbereda inför återgång till vardagsrutin
Kravprofil handledare:
* God förmåga till aktivt lyssnande
* Ödmjukhet
* Kunna samarbeta med erfarna yrkesmän från olika organisationer
* Högt sekretessmedvetande
Spelregler:
* Sekretess
* Undvika anklagelser mot varandra eller andra
* Bortse från ”gradbeteckningar” under samtalet
* Var och en talar för sig
* Inga mobiltelefoner
Erfarenheter:
Gruppsamtalen gav tillfälle till att stämma av de tankar, känslor och reaktioner som deltagarna upplevt under den långa och tidvis pressande utredningen. En utredning som i många avseenden varit unik med olika stressorer (de misstänktas låga ålder, ovisshet, tvivel, många inblandade organisationer och yrkeskategorier, starkt mediatryck, hög sekretessgrad, hög arbetsbelastning under lång tid, starka reaktioner från olika vittnen, misstänkta och anhöriga). Vidare gav samtalen en möjlighet att ventilera och normalisera olika stressreaktioner, ansvarspress samt etiska överväganden.
Ett annat moment innefattande deltagarnas förberedelse inför återgång till mer vardagliga arbetsuppgifter samt en möjlighet att ge varandra erkänsla och avsluta en lång period av intensivt utredningsarbete.”

En iakttagelse i sammanhanget; förundersökningsledaren själv har ännu inte genomgått debriefing. Han tog initiativ till och var med och arrangerade debriefingen, som ägde rum i norska Gausdal i närheten av Lillehammer, utan att själv vara en passiv deltagare. Den delen återstår.

Debriefingen var ett välkommet inslag. Erfarenheten påminde dock om behovet. ”Här fick vi åka på debriefing. Men inte när vi hade hittat en nyfödd baby som var ihjälslagen med yxa. Det var ännu värre”, konstaterar Dhan Rööhs vid tekniska roteln vid Länskriminalen i Karlstad.

Snabbrepetition

En månad senare gick larmet åter i Arvika. En målsägare slogs nästan ihjäl i Brunnskog den 4 december 1998. ”Just den dagen hade vi haft vår första

utvärdering av organisationsplanen för grova brott och Kevin-utredningen. Alla kollegor som hade varit med i det arbetet var här. Äntligen, sa vi, kan vi åka hem härifrån” berättar Inspektör Curt Nilsson. ”Samma kväll klockan 23 händer det här. På lördag morgonen satt vi alla här igen, vi hade ju burit ut alla möbler, så vi fick bära fram dem igen. Det var bara att starta om på nytt. Men då hade vi med traditionella kriminella att göra! Det var riktigt skönt!”

Man ringde efter Dag Andersson på Rikskriminalen igen. Det blev en snabbrepetition av organisationsplanen för grova brott i Värmland. Rolf Sandberg visste hur han den här gången skulle dela in grupperna från början. Istället för barnpsykologer behövde man assistans av narkotikaspanare vid Länskriminalen. Rolf Sandberg gick ut i pressen och sa att kriminella i Arvika med omnejd inte skulle få fira jul förrän brottet var uppklarat. Via sina kontakter visste polisen efter två veckor vilka gärningsmännen var och efter ytterligare två veckor hade de gripits.

Redan i januari var det dags igen. En kvinna, som var missbrukare, hade försvunnit. När hon varit försvunnen i två veckor, gick hennes sambo till polisen och berättade att de kommit från varandra under en promenad i ett stort naturvårdsområdet med milsvida skogar. Genom det så kallade tjallet fick polisen veta att han berättat en annan version av försvinnandet för sina kompisar; att han slagit ihjäl henne och slängt henne i en sjö. Det dröjde innan polisen hittade kvinnan, men mannen dömdes för andra brott. I april hittades kvinnan i skogen men då kunde dödsorsaken inte längre fastställas.

Ökat självförtroende

Under arbetet med Kevin-fallet vidareutbildades personalen på flera sätt. Det är inte tu tal om annat än att självförtroendet har ökat avsevärt bland poliserna som arbetade tillsammans i Kevin-fallet. I Värmland har man visat att man kan klara av att lösa grova brott med hjälp av moderna arbetsmetoder och i samarbete. Dag Andersson från Rikskriminalen vidareutbildade personalen samtidigt som han installerade avancerade program för att parallellköra information på datorerna. Han vidareutbildade även poliserna som genomförde förhören.

Ingrid Harrysson fick det stöd hon behövde för att bli en ännu bättre förhörsledare av barn. Kollegor, barnpsykologer och socialsekreterare som sett henne växa i rollen har uttryckt sin beundran för hennes arbete. Några växte i nya funktioner. Kenth Gustavsson blev till exempel en av de bättre förhörsledarna, vilket förmodligen överraskade honom också. Dåvarande chefen i Arvika, Curt Nilsson, hade befarat att hans roll skulle likna den i ”Skånska mord” när Rolf Sandberg kom för att ta över som förundersökningsledare; att han skulle cykla före den för tillfället ditlokaliserade storchefen. Så blev det inte alls. Framför allt lärde man sig att samarbeta, berättar Curt Nilsson. ”Vi har lärt oss hur vi ska jobba, vi är väldigt mycket individualister i det här yrket, framför allt i smådistrikten, men nu lärde vi oss att arbete i grupp. Sammansättningen i gruppen var väldigt lyckad, alla deltog med stort intresse och ville vara med och jobba”.

Samarbetet inom gruppen och samverkan med andra aktörer var en grundförutsättning för det polisiära arbetet i Kevin-fallet. Det är ingen tillfällig händelse att det blev så; samarbetet är stommen i den organisationsplan man tog fram för grova brott i Värmland. Rolf Sandberg brinner för organisatoriska frågor. Kompetensutveckling och teambildning är ledstjärnor. Rolf Sandberg törs vara tydlig i sitt chefskap, förmodligen är han på gränsen till otåligt krävande emellanåt, men eftersom han har en dualistisk relation till sin personal, pågår en ständig utveckling av arbetet som bygger på lyhördhet. Han vågar lita på sin intuition, men i grunden ligger en bred bas av insamlad kunskap. Rolf Sandberg dammsuger runtomkring sig bland tankar och åsikter innan han fattar ett beslut. När han väl har fattat beslutet, kan han mycket väl glömma varifrån idéerna kom. Men aktörerna runtomkring känner igen sina argument och känner att de värderas i samarbetet då deras tankar kommer till praktisk användning.

Empati och vrede

Det måste vara så, att vara och en som deltog i arbetet med ”Kevin-fallet” utvecklades som medmänniskor även om de redan hade förmågan att känna empati. Känslor och smärta är svåra att jämföra, var och ens upplevelse är sann och exklusiv för personen som upplever den; det är ingen tvekan om att alla berördes av det känslomässiga arbetet i ”Kevin-fallet” så till den grad att de mådde fysiskt dåligt. Flera har berättat om sömnlösa nätter och ett oändligt ältande av olika scenarier, illamående och huvudvärk.

Känslomässigt var det oerhört tungt att möta små barn i sammanhanget. Var och en har åtskilliga gånger funderat över vad det är som får små barn att mörda ett annat litet barn, utan att någonsin riktigt förstå. De skulle aldrig hitta ett svar, men väl gärningsmän. Psykologerna fortsätter 18 månader senare att arbeta med motivbilden. Ingenting annat än tung tragik ligger bakom denna ändlöst sorgliga händelse där alla inblandade barn är oskyddade offer.

Arbetet tyngde var och en i utredningsarbetet samtidigt som de var utsatta för stor press. Överallt runtomkring dem krävdes ett svar. Pressen blev emellanåt blytung, som om den tryckte in bröstkorgen rent fysiskt. De arbetade i stort sett dygnet runt. Även om arbetstidsreglerna satte en gräns för hur länge de fick uppehålla sig på arbetsplatsen, lyckades knappast någon att bara lägga arbetet bakom sig när de gick därifrån. De kom aldrig undan. Inte ens när fallet var avslutat för rättsväsendets del, kan de inblandade bara glömma det och gå vidare – de kommer för all framtid leva med erfarenheterna från utrednings-arbetet. Gjorde vi rätt? Vad hade vi kunnat göra bättre? Hur mår barnen? Frågorna kommer alltid att finnas där.

Många som arbetade med Kevin-fallet är själva föräldrar. Det kan inte finnas någon, som försöker sätta sig in i de inblandade barnens berättelser, som inte känner att de vill göra allt för att hjälpa dem till den trygghet som barn har rätt till. Det finns en hälsosam vrede bland de inblandade i utredningen mot de vuxna som funnits i de här barnens omgivning utan att ge dem det skydd de behövde.

Den vreden riktar sig även mot de vuxna i samhället som finns runtomkring barnen, utan att de se dem i sin närhet eller bry sig om att se till att allt står rätt till med dem. Det måste ha funnits signaler långt innan de små pojkarna verkställde mordet. Det handlar trots allt om väldigt små barn som inte har förmågan att ta ansvar för sig själva. Inblandade i utredningen mötte många vuxna människor som ansträngde sig mycket för att skydda sig själva istället för barnen, utan att ha förmågan eller bry sig om att det drabbade barnen på ett mycket negativt sätt - vuxna som ljög, kom med vilseledande information under förhör eller som undvek att berätta vad de visste av rädsla att själva dras in i utredningen. Detta var smärtsamt att uppleva, inte minst när man väl hade facit i handen.

Hur kan man låta bli att prioritera barn? Det är en fråga som återkommit under samtal med inblandade i Kevin-fallet. Kanske fler borde tänka på den frågan. Mordet på Kevin borde inte bara vara en familjeangelägenhet, utan en väckarklocka för hela samhället. Hur kallt håller det svenska samhället på att bli?

Olika grader av bevis

Kevin-fallet var svårt på många sätt. Ett litet barn var mördat. En förundersökning inleddes baserat på det regelverk som finns i Rättegångsbalken.

I Rättegångsbalken finns verktyg som är till för att säkra bevis, som exempelvis att ta fingeravtryck, utföra husrannsakan, avlyssna telefon och ta föremål, som kläder, i beslag.

Förundersökningen knyter an till själva brottet. Verktygen i Rättegångsbalken begränsas inte av ålder på de personer som ingår i förundersökningen. Om det däremot visar sig att underåriga, barn under 15 år, kan misstänkas för att vara delaktiga i själva gärningen, ska den personen överföras till en utredning enligt Lagen om Unga Lagöverträdare, LUL. LUL-utredningen är kopplad till person. LUL medger inte samma möjligheter till tvångsåtgärder som Rättegångsbalken; man kan till exempel inte ta fingeravtryck på ett barn som är misstänkt i en utredning enligt 31§ LUL.

Dessutom är kraven på bevis mot barn i en LUL-utredning annorlunda jämfört med beviskraven mot vuxna i en förundersökning. En utredning enligt LUL kräver inte samma höga krav på bevisning som enligt en förundersökning för att anses vara fullt genomförd. En åklagare skulle aldrig väcka åtal på den låga bevisnivå som många gånger blir resultatet av en utredning enligt LUL. Varför accepterar samhället lägre beviskrav mot barn än mot vuxna?

I förundersökningen av ”Kevin-fallet” kom man att stöta på en mängd tolkningsproblem. Man hade å ena sidan ett grovt brott – å andra sidan hade man en hel del unga människor som man trodde åtminstone hade varit vittnen till, eller hade uppgifter om mordet. Barnspåret var ett av de tre spår som öppnades första veckan. Polisen kunde heller inte utesluta att vuxna varit involverade på något sätt; kanske tillsammans med barn. Man letade sig fram i sökandet efter svar. Mängder av förhör hölls, även med barn. Man letade bevis, även hemma hos barn.

Arbete med att lösa ”Kevin-fallet” försvårades av att barn var inblandade i utredningsarbetet. Man kan inte behandla ett barn på samma sätt som en vuxen. Ett barn behöver hjälp, inte bestraffning. Ett barn behöver skyddas, inte riskeras att kränkas av en handling som vuxna klarar av på ett annat sätt. ”Man kan ju inte springa runt och rycka hår av barn för DNA-analys”, som Dahn Rööhs vid tekniska roteln vid Länskriminalen i Karlstad uttryckte det.

Redan efter ett par veckor i utredningen av Kevin-fallet riktades uppmärksamheten mot att små barn hade information om mordet eller till och med var involverade. Kevins femårige kamrat uppgav i inledande förhör att han hade sett en man tillsammans med Kevin på bryggan, hans sjuårige storebror namngav vid ett senare tillfälle en pojke, som vi här kallar Anders, som han sett ihop med Kevin morddagen.

Hur berättar man för ett barn att barnet på ett eller annat sätt anses delaktig i ett mord på ett annat barn och därför överfört till en LUL-utredning? Det handlar inte enbart om det rent polisiära arbetet; att det är lättare att komma åt verktyg för att samla bevis så länge förundersökningen sker enligt reglerna i Rättegångsbalken, det handlar också om att ta ansvar för barnet, säger Rolf

Sandberg. Han anser att man måste ha mycket, mycket starka grunder att komma upp i misstanke om mord. ”Ska jag överhuvudtaget tro att ett litet barn gjort något så grovt, då ska vi ha belägg utan tvivel på det”.

Många barn hade rört sig i området dagen då Kevin mördades. Det var en solig sommardag, i närheten finns både lekplats och fotbollsplan. När polisen började förhöra barn, upplevde polisen att de ljög om allt möjligt. Några kom att bli extra intressanta enbart utifrån det faktum, att de ansträngde sig så mycket för att undvika sanningen. Det fanns i enstaka fall enkla förklaringar, som att några barn inte fick vara nere vid vattnet för sina föräldrar. Andra anledningar var mer komplexa, till och med obegripliga. Polisen fick många vilseledande vittnesmål, inte enbart från vuxna, utan även från barn.

Sjuåringen hade pekat ut en äldre pojke, här kallad Anders, och några runt omkring honom, som misstankarna växte mot. Den 23 september 1988, en dryg månad efter mordet på Kevin, ansåg chefsåklagaren att misstankarna mot två pojkar, 13 respektive 14 –år, var så pass starka att de två pojkarna skulle övergå till en utredning enligt LUL. I och med att chefsåklagaren fattade det beslutet, övertog han formellt även ansvaret för förundersökningen.

I Arvika bröt man mot gängse polisrutiner, då man efter en knapp månad kom över i LUL samtidigt som förundersökningen fortsatte. Det är med största sannolikhet första gången som man bedrivit en förundersökning och utredning enligt LUL parallellt till utredningens slut. Två regelverk gällde, även om bägge utgår från Rättegångsbalken.

Överåklagarens kansli vid åklagarmyndigheten i Västerås skriver 1999-04-15: ”Förutsättningarna för inledande av en förundersökning och en 31 § LUL-utredning är inte desamma. Medan förundersökningen knyter an till brottet är LUL-utredningen kopplad främst till person. Enligt min uppfattning medför detta att det beträffande samma gärning samtidigt kan bedrivas förundersökning och utredning enligt 31 § LUL…….Intill den 1 november fanns anledning att anta att någon straffmyndig person varit delaktig vid gärningen och att det därför inte fanns underlag för att nedlägga förundersökningen förrän den dagen. Vid den tidpunkt då underåriga kunde misstänkas vara delaktiga i gärningen skulle beslutet om inledande av utredning enligt 31 § LUL ha fattats i förhållande till var och en av dem. Sådana utredningar inleddes i vart fall då de skäligen kunde misstänkas för gärningen”.

JO granskar utredningen av Kevin-fallet bland annat utifrån att det var första gången som en förundersökning bedrevs parallellt med en LUL-utredning.

Rolf Sandberg tror att man fortsättningsvis måste anpassa utredningsarbetet till att grova brott även kan begås av barn. Det är högst ovisst att den tekniska bevisningen hade hållit i Kevin-fallet om inte de små pojkarna till slut berättade sanningen. ”Jag är övertygad om att man måste titta på lagstiftningen. LUL håller inte för grova brott - *om* inte samhället beslutar att det inte är så viktigt att få ett svar på grova brott som eventuellt barn kan begå. Men då kommer man alltid till en osäkerhetsfaktor som är stor: Var det verkligen han/hon som utförde handlingen, tänk om det fanns en vuxen med? Om samhället accepterar de osäkerhetsfaktorerna, så kan man fortsätta med den lagstiftning som vi har. Kan

man inte acceptera det, vilket jag anser att man inte kan i ett demokratiskt samhälle, då fungerar inte lagstiftningen.”

Det finns exempel där förundersökningen balanserade på gränsen till vad som är tydligt reglerat enligt Rättegångsbalken och begränsningarna i LUL. JO granskar bland annat hämtning av åtta pojkar från skolan; varför det dröjde till 23 september innan förundersökningen överlämnades till åklagaren; beslag av bevis då det råder osäkerhet kring om man har rätt att ta beslag av material, som kläder, utan att någon är skäligen misstänkt. På brottsplatsen hade teknikerna hittat fluorescerande material. Därför beslagtogs kläder för att se om man hittade något som matchade. Man visste att den av sjuåringen utpekade ”Anders” hade en tröja av fluorescerande material. Man gjorde husrannsakan hemma hos honom och andra barn. Förundersökningsledaren gjorde den bedömningen, att han kunde fatta de besluten då barnen förmodades ha något att tillföra utredningen utan att för den skull vara misstänkta för mordet. Det fanns ett uppenbart problem att få fram vem/vilka som kunde ha varit på, eller i närheten av, mordplatsen utan att för den sakens skull anses vara misstänkt/a.

Det är inte säkert att JO gör samma tolkning. Rolf Sandberg: ”**Lagstiftningen är inte gjord efter att barn är gärningsmän i grova brott**. Lagstiftningen är gjord utifrån att barn snattat, begår en skadegörelse eller misshandel som värst. Det är inte alltför väsentligt för samhället att veta vem som gjorde det, om det var barnet, så länge det tyder på att det var barnen, är samhället nöjt. Men när det gäller mord, då håller inte lagstiftningen. JO kanske tycker det, men det gör inte jag”.

Ett av de konkreta problemen i Kevin-fallet blev: Hur skulle man kunna säkra bevis om barnen överfördes från förundersökningen till en § 31 LUL-utredning? Man tog fingeravtryck på många av barnen som förekom i förundersökningen. Några av fingeravtrycken behövde göras om då de blev för dåliga. En utredning enligt LUL hade då inletts mot två pojkar, 13 och 14 år. Man får inte ta fingeravtryck enligt regelverket i LUL. Man skulle alltså inte längre kunna stärka misstankarna mot pojkarna eller rentvå dem med hjälp av fingeravtryck.

Åklagaren begärde att hos Tingsrätten få utföra telefonavlyssning av de två pojkarna, vilket inte heller är tillåtet enligt LUL. Tingsrätten godkände hans begäran. Detta har varit föremål för granskning. Åtal väcktes i februari 2000 mot den numera pensionerade åklagaren, som väntas dömas till böter. Med gällande lagstiftning väntas även domstolens ordförande fällas, eftersom han godkände åklagarens begäran om telefonavlyssning.

Håller rådande lagstiftning när det gäller att skaffa bevis i de fall av grova brott där gärningsmännen är unga människor och vägrar att berätta vad de gjort? Har inte övriga personer i en utredning rätten att bli friade från misstanken och få klarhet i vad som skett? Varför accepterar samhället lägre beviskrav mot barn? Vem tar ansvaret för det barn som oskyldigt utpekats av samhället som delaktig i ett grovt brott?

Förklaringar till lösning att Kevin-fallet

Arvika

En del av förklaringen till varför Kevin-fallet löstes är - att det inträffade i Arvika.

Det är inte självklart att man löst det någon annanstans. Man pratar nämligen med varandra i Arvika. Det sker inte på många ställen till vardags på samma sätt som i Arvika. Här kommunicerar polisen med de sociala myndigheterna och de i sin tur med barnpsykiatrin etc. Man samverkar till vardags. Ringer. Lyssnar. Utbyter funderingar. Känner varandra till förnamn. Curt ringer till Leif. Bengt-Göran ringer till Rolf. Ingrid ringer till Bengt-Göran. De olika samhällsaktörerna finns synliga i ett nätverk. Det kan inte enbart bero på att Arvika är en relativt liten kommun, så är inte fallet i alla kommuner av samma storlek, eller mindre och större. I vissa kommuner är det relativt täta skott mellan olika samhällsaktörer; det kan till och med förekomma fördomar gentemot varandras yrkeskårer som hindrar ett smidigt samarbete, som exempelvis mellan poliser och psykologer.

I Arvika samverkar myndigheter till vardags baserat på en stor grad ömsesidig respekt. Detta var utan tvekan en oerhörd tillgång när nyheten om Kevins död chockade hela samhället och möjligheten att gemensamt söka framåt för att hitta vägar att hitta lösningen till mordet.

Förundersökningsledaren

En annan del av förklaringen till varför man i Arvika lyckades klara Kevin-fallet ligger hos förundersökningsledaren. Rolf Sandberg fick alla som på något sätt spelade en roll i utredningen att känna sig betydelsefull; att vars och ens insatser var viktiga. Han valde omsorgsfullt ut medarbetarna och värnade sedan om dem.

Någon kan ha uppfattat honom som auktoritär, då han ständigt förekom i media, andra kan ha blivit avundsjuka. Att han ställde sig i centrum, återspeglar den organisation han representerar. Inom polisen letar man syndabockar, någon att skylla på om något går snett. Man öser sällan beröm över någon som lyckats i sitt arbete. Det sitter i ryggraden på Rolf Sandberg. Han ville inte att någon skulle behöva sota för eventuella misstag i den utredning han ledde. Därför var/är det viktigt för honom att alla vet att det är han som är chefen. Men han är en arbetsledare som lyssnar. Rolf Sandberg har förmågan att inse sina egna begränsningar och letar efter den kunskap han behöver för att fatta ett beslut, han går till och med utanför den egna organisationen i sökandet efter kunskap.

Det var självklart för honom att vända sig till barnpsykologer och sociala myndigheter i arbetet med Kevin-fallet och tillföra deras kunskap i det praktiska utredningsarbetet tillsammans med polisen. Vad man känner till i Arvika, har det aldrig tidigare hänt på ett liknande sätt i en polisutredning i Sverige.

Rolf Sandberg porträtterar sig själv gärna som en enstöring från Norrbotten som lärt sig laganda genom idrott, genom att bl a spela bandy i Hammarby. Kanske en del av förklaringen till förmågan att känna empati och lita till sin intuition ligger där. Men annars fungerar han som vilken modern människa som helst med goda ledaregenskaper; en som tänker analytiskt och metodiskt för att skapa en struktur för problemlösning; en som ständigt är på jakt efter kunskap och som störs av det han upplever som oprofessionell dumhet i organisationer som trots sekelskiftet fortfarande styrs hierarkiskt utan samverkan åt något håll, inte ens inom den egna organisationen. Där det så kallade sunda förnuftet får råda istället för kunskap.

Samhällsansvar

En generell förklaring till att mordet på Kevin löstes beror på att många inblandade tog ett stort samhällsansvar.

Hysteri hade kunnat prägla Arvika under olika faser av utredningsarbetet. Hela samhället var givetvis påverkat av det som hänt. Rykten cirkulerade ständigt. Många barn var inblandade i utredningen. En hel del familjetragedier påträffades under utredningens gång. Spekulationerna gick stundtals höga. I början var pedofilspåret hetast. Människor visste var kända pedofiler bodde. Föräldrar var rädda att släppa ut sina barn. Det spekulerades sedan runt barnspåret, att t ex flera barn hetsat varandra till upptrappat våld som ledde till Kevins död. Bland de barnen fanns även invandrarbarn som en del svenskar verkade hoppas på skulle vara skyldiga. Det fanns stämningar i samhället som hetsade fram invandrar-fientlighet.

De två små pojkarna som slutligen berättade sanningen, behöver allt stöd samhället kan ge dem. I och med att de fick hjälpen att berätta sanningen, började även det stödet till dem och deras föräldrar.

De olika aktörerna som var inblandade i Kevin-fallet i Arvika tog ett samhällsansvar. Man värnade om människor och den information som fanns runtomkring dem. Skola, sociala myndigheter, kyrka, psykiatrin, media och polis; alla använde den information de hade med försiktighet. Detta bidrog till att man i samverkan kunde arbeta framåt för att hitta en lösning vilket också samhället krävde.

Aktörerna i Arvika hjälptes åt. Men de har inte fått något större stöd från samhället i övrigt. Vad beror det på?

Till slut……det kommer att hända igen

Det var ingen olyckshändelse att fyraårige Kevin dog den 16 augusti 1998. Det var mord. Två små pojkar, fem och sju år gamla, hade kvävt Kevin till döds. Aldrig förr hade man haft så unga gärningsmän i Sverige.

Alla inblandade i Kevin-fallet kommer för all framtid att vara påverkade av det krävande arbetet med att hitta sanningen. Tillsammans med barnpsykologer och socialassistenter, arbetade polisen tålmodigt och ödmjukt framåt för att hitta vägar att hjälpa de små barnen berätta vad de gjort.

Poliserna som arbetade med förundersökningen i Kevin-fallet vände sig utanför den egna organisationen för kunskap. De var pionjärer på många sätt. Förutom att man aldrig haft så unga gärningsmän i Sverige, hade man aldrig förr arbetat så tätt tillsammans med sociala myndigheter och barnpsykologer som var direkt knutna till förundersökningen.

Dessutom utfördes det polisiära arbetet baserat på en ny organisationsplan för grova brott i Värmland. Den bygger på samarbete och arbete i grupp, vilket polisen inte är van vid.

Alla som arbetade med Kevin-fallet har blivit bättre poliser – under arbetet med förundersökningen pågick en ständig vidareutbildning.

De som var inblandade i Kevin-fallet tog ett samhällsansvar. Dit hör förutom polisen, de sociala myndigheterna och barnpsykologerna även skolan, kyrkan, kommunen, länsstyrelsen, media etc.

I Arvika fungerar en vardaglig och prestigelös dialog mellan olika instanser. Det är inte alls säkert att polisen lyckats lösa Kevin-fallet om man inte från början hade samarbetat med till exempel de sociala myndigheterna och barnpsykologerna. Man hjälptes åt från början att dessutom behålla ett relativt lugn i samhället som annars hade kunnat urarta.

Det måste vara så, att samhället i övrigt har ett ansvar för att tillvarata de erfarenheter som gjordes i samband med polisens förundersökning i Kevin-fallet i Arvika hösten 1998. Ingen som har uttalat sig i samband med den här redovisningen tvivlar på att en liknande händelse kommer att hända igen i Sverige. Det omänskliga i sammanhanget, är att polisens kunskap om barns beteende är så lågt. Det blir en omänsklig arbetssituation för de poliser som är inblandade, för att inte tala om barnen som riskerar att träffa poliser i tjänsten som för all framtid påverkar barnen utan att de är medvetna om hur.

Frågor att forska vidare kring

Polisen i Sverige har aldrig tidigare utrett ett mord där små barn var gärningsmän. Rättsväsendet i Sverige var fram till Kevins död skonat från att behöva ta till sig den erfarenheten. Det är positivt; det hade varit beklagligt om svensk polis hade en utvecklad erfarenhet av att utreda barnmord.

En del frågor har väckts baserade på erfarenheterna av Kevin-fallet. Några av dem redovisas här utan att på något sätt göra gällande att de är de enda frågeställningarna som bör belysas i framtiden.

¤ Hur ska polisen hantera barn - oavsett om de är målsägande eller förmodade gärningsmän? Många delfrågor har kommit upp i arbetet med Kevin-fallet, som att det är otillfredsställande att polisen enligt rättegångsbalken bör förhöra barn en enda gång. En helhetsbild saknas. Det verkar inte rimligt att rycka loss enstaka frågeställningar, som t ex om polisen ska ställa ledande frågor till barn, utan att först skaffa grundläggande kunskap om barns beteende etc, vilket polisen inte har idag. Risken finns att polisens bristande kunskap inte hjälper barn berätta sanningen och att vi istället får ett senare utagerande och annan typ av brottslighet som följd.

¤ Polisens kunskap om barns beteende är generellt lågt, man saknar dessutom kunskap om barn från andra kulturer. Hur ska polisen kunna möta dem? Poliser kan dessutom möta flyktingbarn med traumatiska upplevelser som polisen av brist på kunskap inte tar hänsyn till. Vad händer då? Om polisen i Sverige ska vara i samhällets tjänst, måste de kunna ta hänsyn till samhällets olika medborgare. Därför krävs inte endast högre kunskap om barns beteende, utan även om barn från andra kulturer.

¤ Hur ska rättssystemet hantera barn som misstänks vara gärningsmän vid grova brott? Rättegångsbalken och Lagen om Unga Lagöverträdare måste granskas. Vilka redskap finns när både barn och vuxna är gärningsmän vid grovt brott? Idag finns begränsade verktyg att använda i sökandet efter bevis när gärningsmännen vid grovt brott är under 15 år. Är det tillfredsställande med tanke på rättspraxis i ett demokratiskt samhälle? Vilka är begränsningarna och vilka följder får de?

¤ Hur ska samverkan mellan polis och sociala myndigheter/psykiatrin fungera när barn finns med i bilden? Ska de kopplas in direkt? Ska psykiatrin och sociala myndigheter ha full insyn i utredningsarbetet? Ska de praktiskt ingå i förundersökningen och i så fall hur? Hur löser man deras olika roller i det praktiska arbetet med tanke på tystnadsplikt etc?

¤ Hur ser rättssäkerheten ut gällande incestfall? Om polisen endast håller ett förhör med barn som ofta är tillsammans med en förälder, hur ska man då veta att barnet berättar sanningen?

¤ Organisationsplanen för utredning av grova brott i Värmland som togs fram 1997 och användes för första gången i Kevin-fallet verkar fungera väl, inte minst med tanke på de fall som polisen i Arvika arbetade med efter Kevin-fallet. Man är inte lika framgångsrik överallt runtom i Sverige när det gäller att lösa grova brott. Vad beror det på? Det är inte alls säkert att Kevin-fallet lösts någon annanstans, eftersom polisen kanske arbetar på ett annat sätt. Är det tillfredsställande att

tillfälligheten här ska vara avgörande; att det var en tillfällighet att Kevin mördades i Arvika där man arbetade metodiskt och systematiskt? Varför finns skillnader mellan olika distrikt i Sverige är det gäller kompetensen att lösa grova brott? Arbetar polisen ad-hocbetonat utan metodik och systematik? Har personalen rätt kompetens? Bör inte polisen kunna utnyttja de interna kompetenser som finns på ett mer effektivt sätt? En förhörsledare/ förundersökningsledare etc som med begränsad regelbundenhet hanterar komplicerade brott, bör hon/han inte ha tillgång till en konsult/mentor med stor kompetens just för detta begränsade område? Alla poliser kan omöjligt bli bäst på allt! Förhoppningsvis behöver ingen polis få rutin på att undersöka grova brott där barn är gärningsmän.

¤ Hur förhåller sig andra länder till barn som gärningsmän vid grova brott?

¤ Jämfört med andra brott, hur prioriteras rättsväsendets arbetet med sådana fall som inbegriper barn? Gynnar det karriären att arbeta med brott där barn förekommer? Hur mycket resurser läggs på ärenden där barn finns inblandade jämfört med andra ärenden?

Bilagor;

1. Några skisser över delar av organisationsplan för utredning av grova brott i Värmland
2. § 17 Rättegångsbalken och § 31 LUL
3. Schematisk skiss över brottsplatsen

Bilaga 1a

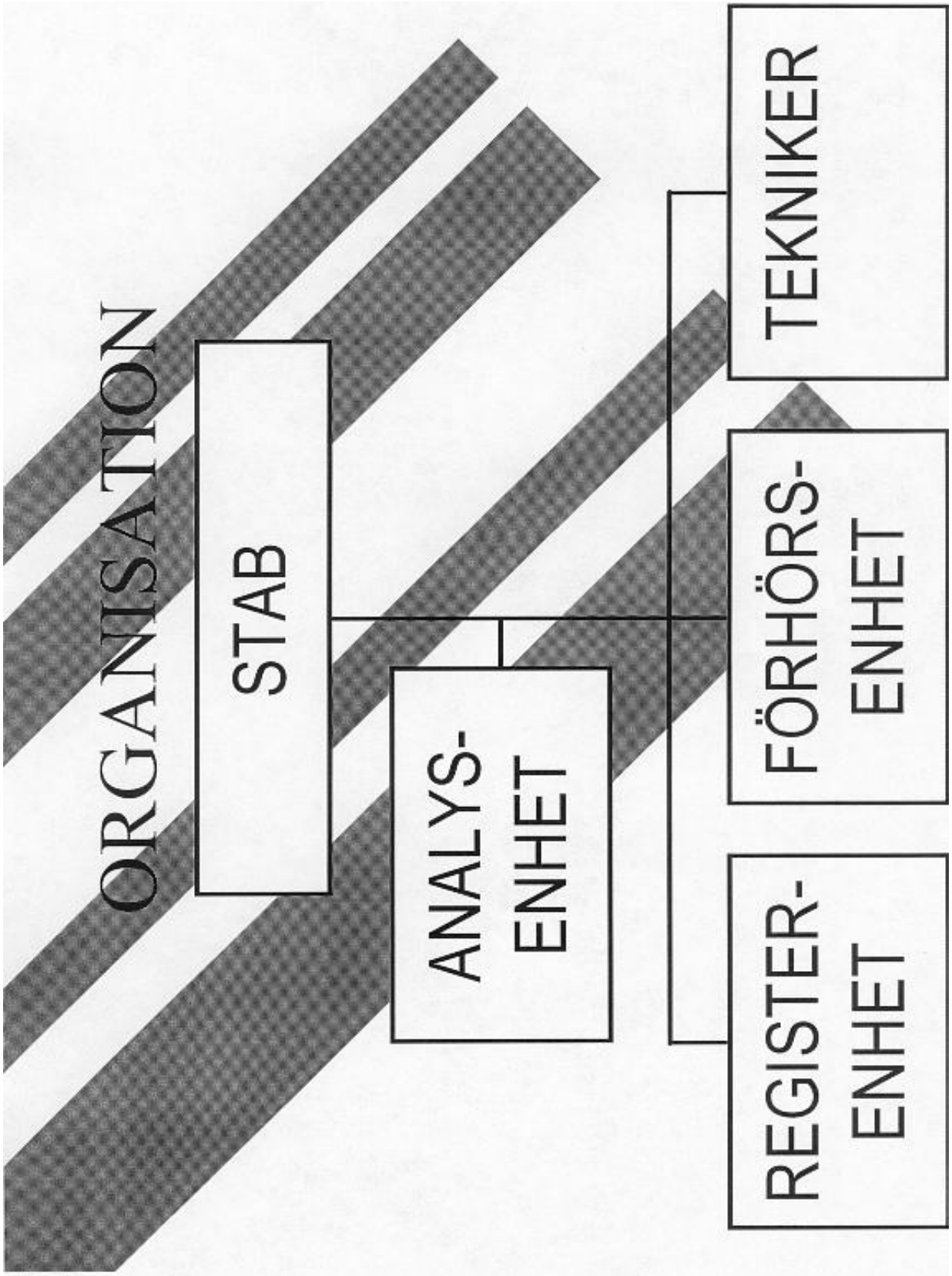
ORGANISATION
STAB
ANALYS-
ENHET
TEKNIKER
FÖRHÖRS-
ENHET
REGISTER-
ENHET

Bilaga 1b

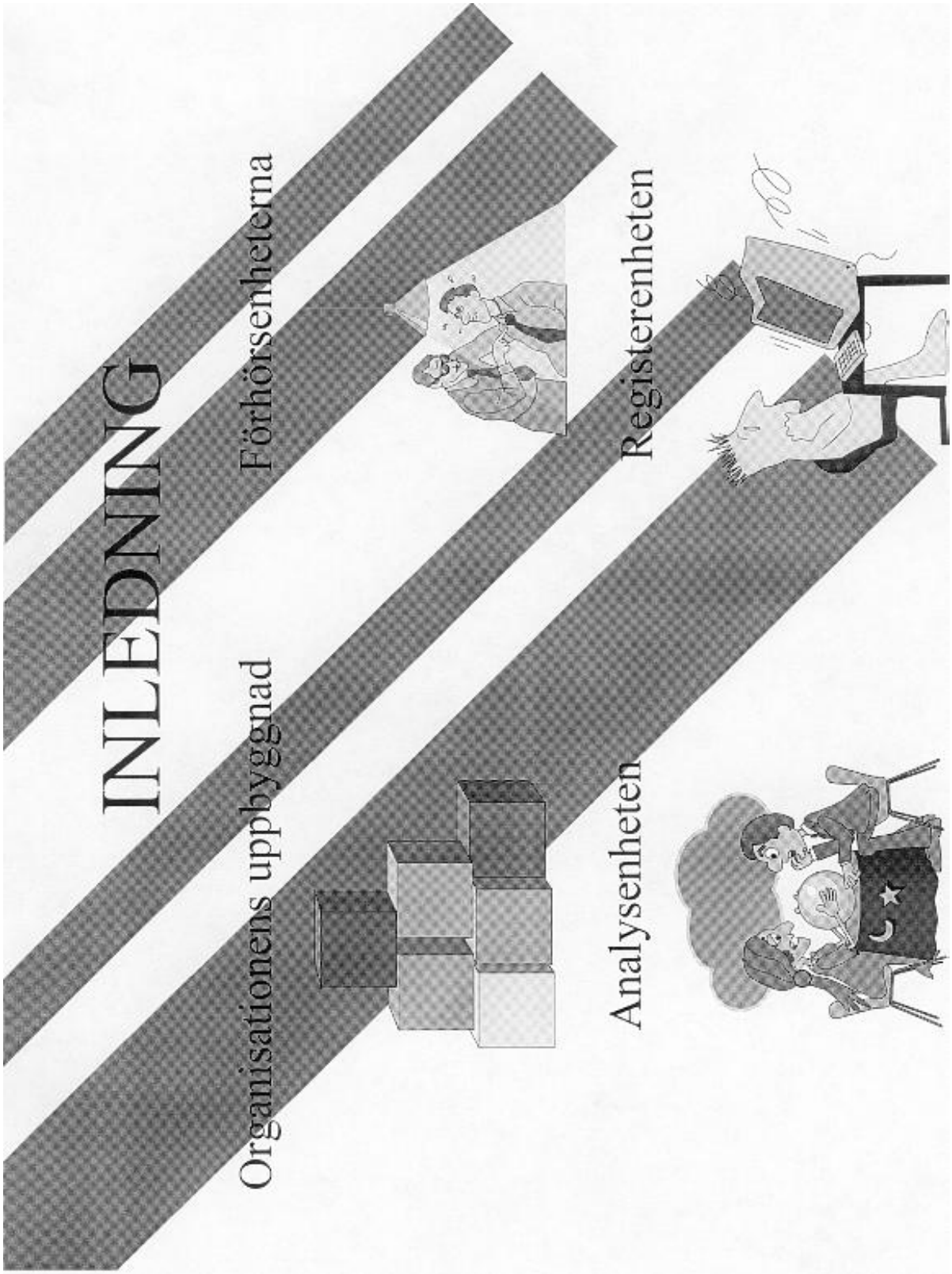
INLEDNING
Organisationens uppbyggnad
Förhörsenheterna
Analysenheten
Registerenheten

Bilaga 1c

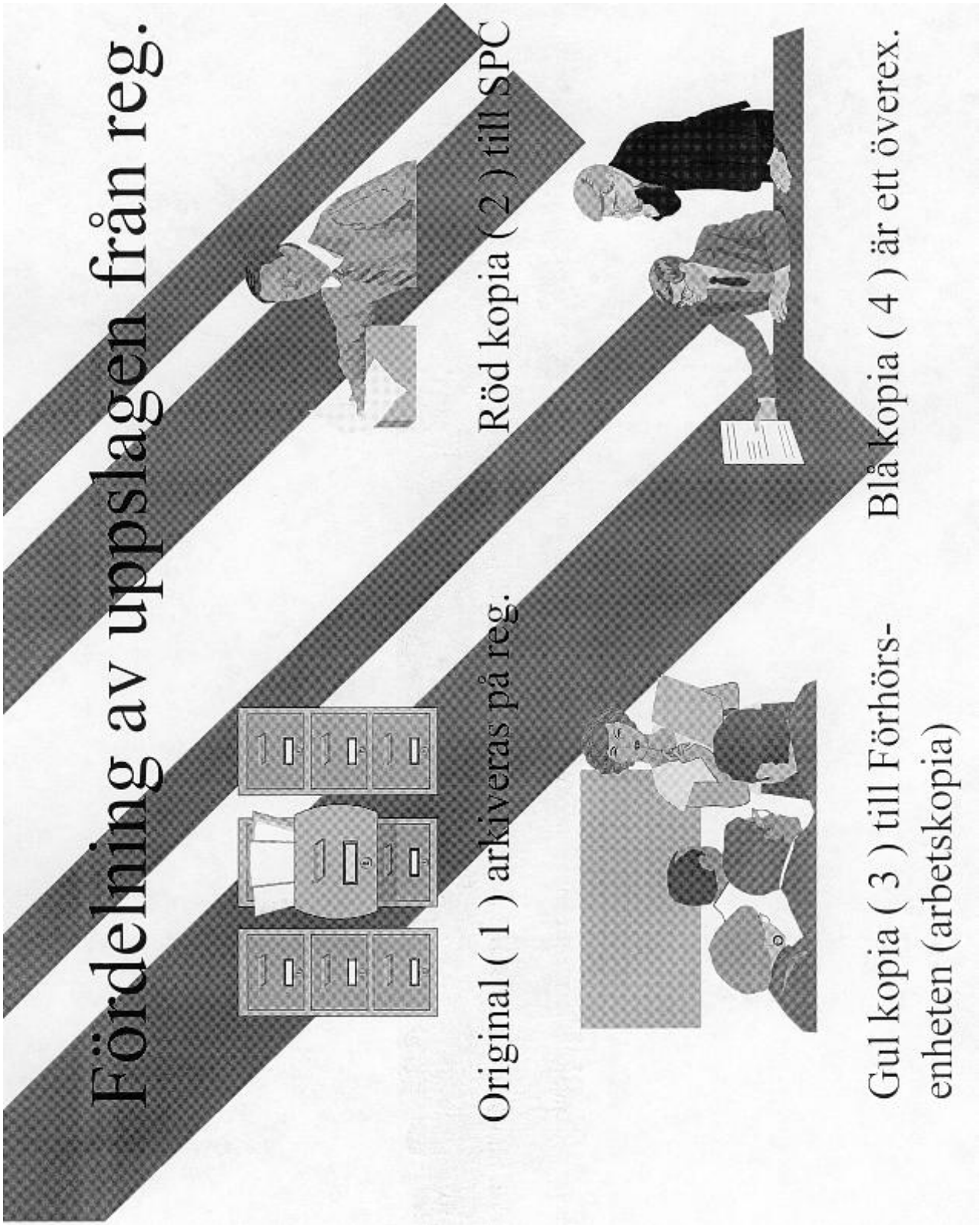
Fördelning av uppslagen från reg.
Original (1) arkiveras på reg.
Röd kopia (2) till SPC
Gul kopia (3) till Förhörs-
enheten (arbetskopia)
Blå kopia (4) är ett överex.

Bilaga 1d

Att tänka på

- Vem är UL ? (Vb roll)
- Avspärrning m.m. RB 27:15
- Avrapportering (anmälan samt alla som varit på platsen skall skriva pm)
- ”Larm”
- Dokumentation
- Få tag på personal
- Massmedia
- Tippsmottagning

Bilaga 2

Förundersökningskunggörelse 1947:948
17§
”Förhör med någon som är under 18 år och som är misstänkt för brott, målsägande eller vittne, skall planeras och verkställas så att det inte uppkommer fara för att den som förhörs tar skada. Särskild vaksamhet bör iakttas om förhöret rör sexuallivet. Det bör noga tillses att uppseende inte väcks kring förhöret. Detta får inte göras mera ingående än omständigheterna kräver. Förhör bör äga rum endast en gång, såvida det inte främst med hänsyn till den som förhörs är lämpligare att hålla fler förhör”. Förordning (1994:429)

Lag (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare

Brott begångna av den som inte har fyllt femton år

31 § Kan någon misstänkas för att före femton års ålder ha begått ett brott får utredning rörande brottet inledas

1. om en utredning kan antas ha betydelse för att avgöra behovet av socialtjänstens insatser med avseende på den unge,

2. om det behövs för att klarlägga om någon som har fyllt femton år har tagit del i brottet,

3. om det behövs för att efterforska gods som har åtkommits genom brottet, eller

4. om det annars är av särskild vikt att en utredning äger rum.

Har den unge inte fyllt tolv år får utredning inledas endast om det finns synnerliga skäl.

Den unges vårdnadshavare och socialnämnden skall omedelbart underrättas om att en utredning har inletts. Underrättelse till vårdnadshavaren får dock underlåtas, om det finns särskilda skäl mot en underrättelse. Lag (1994:1760).

Bilaga 3

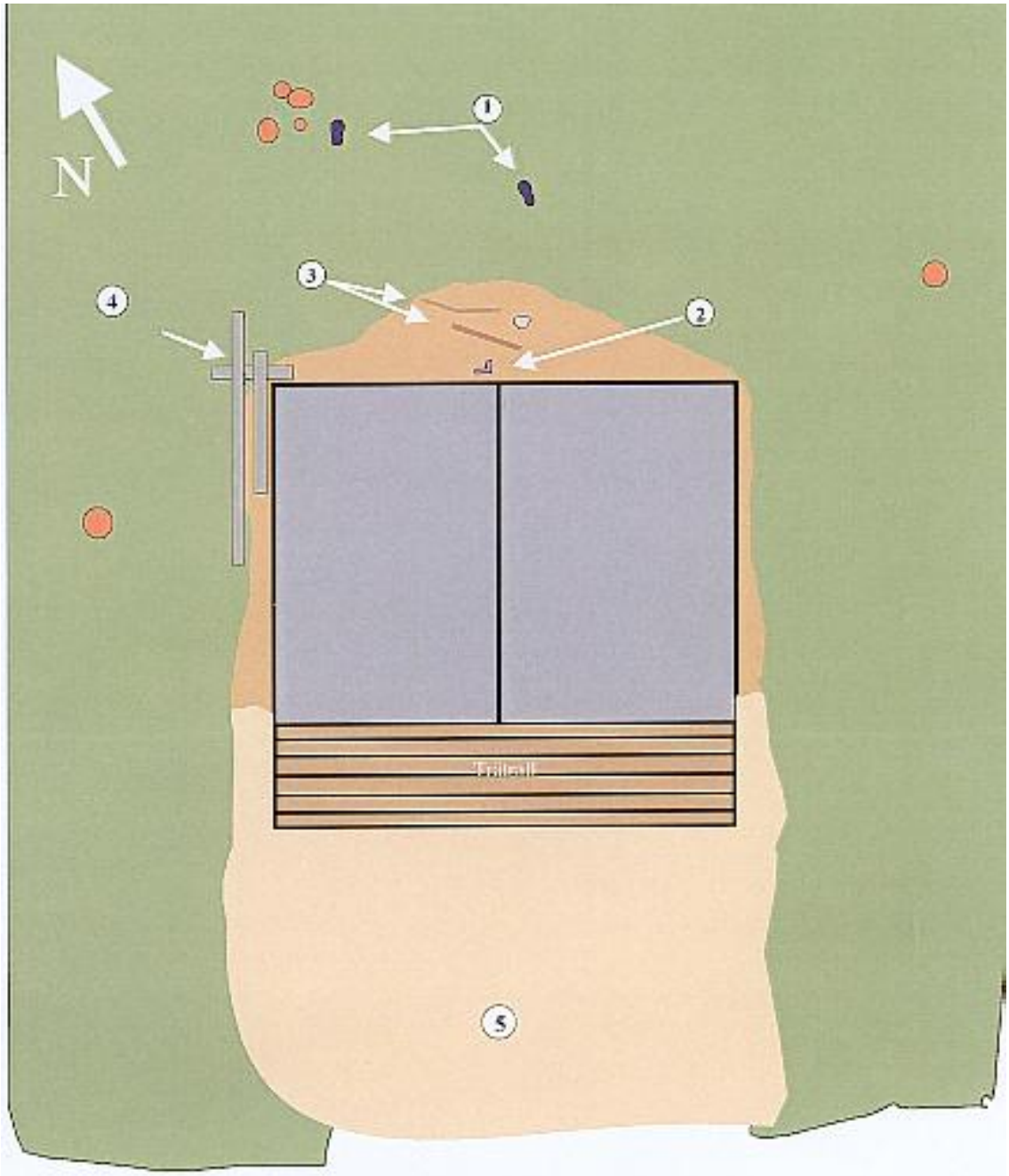

1M

Schematisk skiss över boden intill fotbollsplanen vid Dottevikssskolan, Arvika.

1= Ungefärlig fyndplats för sandalerna
2= Fyndplats för strumpan
3= Pinnar/käppar som anträffats på platsen
4= Trävirke som låg vid sidan av boden
5= Här anträffades offrets cykel

Sand med inslag av jord
Sand
Gräs och småbuskar
Större träd